Սրբիելեկն

Բաստոնի

ՀԱՅԿԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

1909

39ՐԴ ՏԱՐԻ

20 ՅՈՒՆՎ. ԹԻՒ 4

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

M. & M. HASGALIAN Gas Smyrne

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ	Յուլիս 11ին Lsf	73
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Համր Սեր	77
ՉԻՖԹԷ-ՍԱՐԱՖ	Գիւղական Տեսարաններ	82
ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ	Մ. Ասուած, Ասուած	87
ՀԱՄՇԻՐԱԿ	Պօլիսը եւ իր Դերասանները	89
	Կրթասէրին Երեկոյթը	94
	Եօթնեկի Լուրեր	96

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Ս. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Յ. ԳԱՉԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՄՇԻՐԱԿ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ

Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Զբաղմանց պատճառաւ մեր նախորդ գործակալ Տիար Արիս Ֆինճանճեան հրաժարած ըլլալով թերթիս գործակալութենէն, նոյն պաշտօնն ստանձնած է ☞ **Տիար ԽՈՍՐՈՎ ՀԱԼԱՃԵԱՆ**

ճէլալ Պէյ Խան Թիւ 42, Պահջէ Գաբու Կ. Պօլիս

Ուստի կ'խնդրենք մեր Մեծ. Բաժանորդներէն որ թերթիս հետ իրենց հաշիւները անոր հետ կարգադրեն այսուհետև։

Իսկ լրագրավաճառներէ ու ծխավաճառներէ կ'խնդրուի դիմել վերոյիշեալ հասցէին ստանալու համար Ա. Մամուլը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

"Արեւելեան Մամուլ"ի

☞ՐՐՈՐԴ ☞ՌԱՄՍԵԱՆ

ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

Դիմել Մամուրեան գրատունը և տպարանը։

Գաւառացի վճարող բաժանորդներու սկսած ենք հետզհետէ դրկել սոյն թիւը։

«Ա. ՄԱՄՈՒԼ»Ի

38 տարուան հաւաքածոն ունենալ փափաքողները կրնան դիմել խմբագրութեանս բանակցելու համար։

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ ՏՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Յունաստանի Ազգ. և Տըչլանտի Ազգ. դրամատան կողմէ
Դրամագլուխ ամբողջութեամբ դրուած ֆրանք 10,000,000
Կեդրոնատեղի ԱԹԵՆՔ
Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Ալեքսանդրիա, և Գահիր
Գործակալութիւն ի Համպուրկ

Պանք տ'Օրիան դրամատունի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպս՝ գանձում և զեղջում Առևտրական թղթերու, հեռագրական վրբ ճարմունք, առուծախ փոխգրերու և դրամներու, Աշխարհի գլխաւոր քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման գրեր, առուծախ ամենէ տեսակէ արժթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, դրաւ արժէթուղթերու և ապրանքներու վրայ և.ն.։

ԱՒԱՆԴՆԵՐ

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի դրամի Աւանդներ հետևեալ սակերով

1 1/2 %	3	ամսուան	աւանդի	մը	հասար
2 %	6	»	»	»	»
3 %	1	տարուան	»	»	»
3 1/2 %	2	»	»	»	»
4 %	3	»	»	»	»

Բարեգործական հաստատութիւններու աւանդներն վերևի սակերէն 1/2 % առաւելութիւն մը կ'ընդունին։

Ի տես վճարելի աւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը յատկացնէ։

Պանք տ'Օրիան հասարակութեան տրամադրութեան տակ դրած է, աննշան վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ գտնուած դրամարկղներն, հոն դրամ և արժքաւոր առարկաներ պահելու համար։

هركه فابريقه همايونى معمولاتنك ازمير شعبه سى

آغوب بوستانجيان

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՅՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ հանրածան թ և համբաւաւոր արտադրութիւններին կ'գտնուին այժմ Իզմիրի սասնաճիւղին մէջ, նոյն իսկ եւրոպական նմանօր, նակ տեսակներ գերազանցող,

ՄԵՏԱՔՍԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՑՈՒՆԵՐ

ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍ Կ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ

ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ՍԱԼՓԱՆԵՐ ՄԵՏԱՔՍԵԱՅ ԹԱՇԿԻՆԿՆԵՐ

ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ՁՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,

ՍԷՏՃԱՏԷՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրաւիչ է՝ սակայն ո՛չ սուտ

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԱԾ Է

PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՈՆՏՈՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1782ԻՆ.

	Անգլ. ոսկի
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	4,500,000
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄՈՑԹ	1,500,000
ՄԻՆՉԵՒ ԱՑՍՕՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ-ՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆԸ ԱՒԵԼԻ ԲԱՆ	30,000,000

Հանրածանօթ այս ընկերութիւնը 1893ին միայն POLICE *մը ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի հատար եւ իբր ապահովագիր ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821, ինչ որ միայն* POLICE*ով մը կնքուած ապահովագրութիւններու մէջ անհաւանելիաց պարագայ մը է։*

Այս ընկերութիւնը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ *կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ շէնքեր, ապրանք, կարասիք եւն. նպաստաւոր պայմաններով։*

ԸՆԴՀ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ ԻՋՍԹԻՒ

Լ. ԵՒ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԻԻՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵՍԵՆԻ ԵՒ ԱՐԿԱՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՓԱՐԻԶ 59 Rue de l'Avenue.

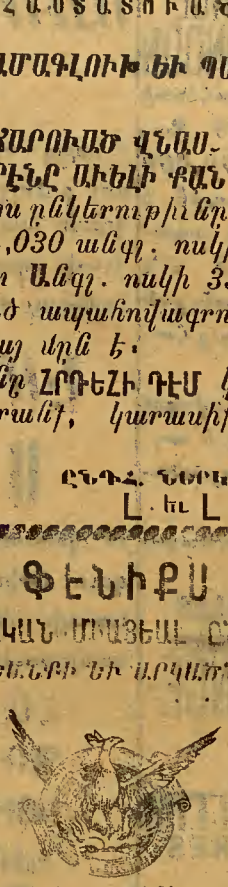

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1864ԻՆ

Դրամագլուխ, սրահներու կապիտալներ տարի մը 80,000,000

ԼՈՆԴՈՆԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ — Ամէն մէկ ընթերցողութիւն ԻԻՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ Ընկերութեան չափ առատութիւնները տալու։ Որովհետև իր ապահովագրեալներու դրամագլխին համեմատութեան մը մարդիկ դէմ 280 առաւելութիւն ունի, և թէ իր սակերու աճումնաւորեան դէմ և ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ մրցիլ։ Տրուած տարեկան շահաբաժինները կանոնի են ու տարեցին տարեցին կը վճարուին։ Ուստի ինչպէս աւելին կայ, հարց ԻԻՆԻՕՆ և ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ Ընկերութեան ապահովագրութիւնը կրկին անգամ ապահովագրուած կ'ըլլայ, որովհետև պարմանաժամին, և կամ եռնուան ապրանքին ապահովագրուած գումարը ստացուելէ ետք Ընկերութիւնը բացէ avenant մը ալ կնքուած գրուն ոյժովը (և այս առանց ամենիմ մը տեղի վճարելու) արեան մը պատուհան ամեն բացի վճարուելիք կն տարի ապահովագրութեան ԻԻՆԻՕՆ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ կը վճարէ համաչափ կամ կէս և կամ մէկ հինգերորդ գումար մը ալ բացէն (արդարեն կարեւորութեան չափով)։

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել Ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակները։ Իմմի Շէշէնիլէր Աւստրիական համակական վրայ։

ՏԻՐԱՆ ԳԱՅՊԱՐԵԱՆ

ESTABLISHED 1782

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամագլուխ և ապահովագրամ Ա. Ո. 4,500,000 Տարեկան հասոյթ Ա. Ո. 1,500,000

«ՖԻՆԻՔՍ» 122 տարիէ ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան Ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած է առաւել քան 27,000,000 Ա. Ո. փնտուց համար։

«ՖԻՆԻՔՍ» կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով, Դիմել. առ

Լիազօր Ընկ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIM

ETABLE A LONDRES

EN 1720

Ծովային Ապահովագրական Ընկ. խիստ նպաստաւոր պայմաններով։ Մանաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կապահովագր նաև երակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը սթերանոցներու (Docks) մէջ ինչպէս յԱնգլիա նոյնպէս և գլխաւոր տօքերու մէջ մինչև Մարսէյլի, Հաւրի, Համպուրկի են. են.։

Իզմիրի Ներկայացուցիչ

F. BLACKLER

ԹԷԻՆԶՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԹՈՓԵՐԸ ԱՌՈՂՋ ԸՆԴԱԼՈՒ ԵՆ

Անանց թոթերու, պիտի մեռնիք։ Եւ եթէ ձեր թոթերը լաւ վիճակի մը մէջ չեն, չեն կրնար խաղալ եւ երկար ատեն ապրիլ։ Ուստի զգոյշ եղէք, եւ ձեր թոթերը պահանջեալ ժամանակին խնամեցէք։

ԷՄԻԼՍԻՕՆ ՍՓՕԹԸ

որ պատրաստուած է ափխարհիս ամենեն զուտ մօրիւ ձկան իւղով, եւ կիրի ուսոստայի հիպոֆոսֆիթով, որ կը բուժէ անմիջապէս եւ հիմնականապէս

ՀԱՋԸ
ՊՌՕՆՇԻՔԸ
ԿՈՒՐԾՔԻ ԻԶՈՒԱԾՔԸ
ԴԺՈՒԱՐԱՇՆՉՈՒԹԻՒՆԸ

Միեւ պահանջեցէք այս դեղը որոնք ձեր մարմարոյ որ Էմիւլսիոն Սֆօթին յատուկ է։

Նոյն ծախուի բոլոր դեղարանները եւ բոլոր դեղի մթերանոցները

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ԱՐԴՈՒՉԱՐԴԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏ, ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ

ԵՒ

ՎԿԱՅԵԱԼ ԲԺԻՇԿ ՈՏՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԷՋՈՆի պարահանդէսները սկսած են եւ այդ առթիւ մասնագէտ վարսպարդարի մը պէտքը անուրանալի է: Երդ, պատիւ ունիմ ծանուցանելու թէ Բարիզէն նոր վերադարձած ղիւնոյ եւ արտասահմանի մէջ տարիներէ ի վեր մեր անձնական յաջող գործի շարունակութեամբ եւ անոր վրայ աւելցուցած տարիներու փորձառութիւնը, որոշեցիւք խղճմտութիւն, բայց միւնչեւ յարմարագոյն խանութ մը գտնէր՝ գոնացում տալու համար մեզ եղած բազմաթիւ պիտուններուն, որոշեցիւք այս եղեղ յարգելի յաճախորդաց տուները յատուկ գիներով:

Մեր մասնագիտութիւնը կ'կազմեն հետեւեալ գործերը.

Մասած Օնտիլասիոն. եւ երեսի վրայ գտնուած բիծերու եւ աւելորդ մխերու անհետացում,

Մազը Մատիլէն զարդեցնել.

Երեսի վրայ եղած մազերը անհետացնել, մազերու ծայրերուն նիւրաւորումը արգիլել.

Դէմքերու վրայ բուսած մազերու անհետացում.

Գլխի լուացում.

Երկանք փոքրիկներու մազերու յարդարում՝ Ամերիկեան կամ Գերմ. ձեւով

Ոտքի եւ ձեռքի եղունգներու յարդարում.

Ոտքի կոշտերու անհետացում առանց ցաւի.

Ոտքի վրայի պալարներու բուժում.

Մսին մէջ դարձած եղունգներու բուժման գործողութիւն.

Որ յարդարենք նաեւ առանց մազը եւ մորուքը՝ ամենասիրչին նորաձեւութեամբ:

Փափաքողներ կրնան դիմել Լօնտոն Ֆարմասի Ամերիկեան դեղարանը, կամ Հայոց թաղ՝ Զարեհ Շնորհաւորի դեղարանը:

Գ. Մ. ՏԻԳՐԱՆ

3. Գ.— Վերոգրեալ բոլոր ճիւղերուն մէջ կերաշխաւորեմք գոհացում տալ խղճմտօրէն եւ կը վստահեցնեմք թէ մեկ անգամուան փորձը պիտի բաւէ ապացուցանելու մեր կարողութիւնը, որով պիտի ունենանք պատիւը արձանագրելու նաեւ ձեր անունը մեր օրէ օր աճող յաճախորդաց անուան ցանկին մէջ:

---

* Ամերիկեան

Դպրոցութիւնը կգտնել մեր սիրտն առնել ու մեր կրթութիւնը

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՍԱՍՈՒՆ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՅՑՐԴ ՏԱՐԻ

20 ՅՈՒՆՎԱՐ 1909 Թիւ 4

1908-1909

Թ

ՅՈՒԼԻՍ 11ԷՆ ԵՏՔ

Օսմանեան Սահմանադրութեան յեղակարծ հաստատումով՝ մեր ազգային ազատագրական շարժումը կանգ առնել կը ստիպուէր՝ իրմէ անկախօրէն կատարուած իրողութեան մը առջև, որուն հսկայական կարևորութիւնն ու անհաշուելի հետևանքները կարելի չէր իրեն նկատի չառնել և ըստ այնմ դիրք չի բռնել։

Հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները — պէտք է ըսել ինպասա իրենց — հասկցան վայրկեանին գերազանց փափկութիւնն ու վճռական ու պատասխանատու նշանակութիւնը, և միահամուռ գոհունակութեամբ մը — թէև նախ քրչ մը վերապահ խանդավառութեամբ — ողջունեցին ազատութեան արշալոյսը, ո՛րքան ալ անոր մէջ չի տեսնէին իրենց հետապնդած ու դեռ հեռաւոր յոյսերուն պսակումը։

Թուրքիոյ ճակատագրին այս անակնկալ յեղաշրջման հանդէպ՝ Հայ յեղափոխական խղճմտանքը չէր կրնար անշուշտ ինքն իրեն չի խոստովանիլ ա՛լ ամէն ապագայ փոխարինումէ յուսազուրկ պարտութիւն մը։ Ա՛յնքան զոհերու և զոհողութիւններու գնով մղուած հայ ազատախնդիր մաքառումը ինք իր մէջ յաջողած չէր, թէև իր բարերար արդիւնաւորումն ունեցած էր երիտասարդ-թուրք գիտակցութեան զարթնումին տեսակէտով, ճշմարտութիւն մը որուն լիաշուրթն ու չափազանց հաճոյակատար յեղյեղումովը մեր հպարտութիւնը գգուել, մեր սիրտն առնել ու մեր կրաւորական ձե-

ռընտուութիւնը ապահովել փութացին՝ ազատութեան մեղրալուսնին՝ Պոլսոյ բեմերէն մեզ հմայող թուրք հռետորները։ Ասիկա տեսակ մը սփոփանք եղաւ մեզի։ Բայց առանց ատոր ալ մենք պիտի համակերպէինք մեր պարտութիւնը ներքնապէս ընդունելու, կը բաւէր որ՝ բռնակալ ըէժիմին տապալումովը՝ միջոց տրուէր մահուան դուռները թալթլող մեր ժողովուրդին քիչ մը չունչ առնելու և կազդուրումի, վերականգնման ու խաղաղ զարգացումի շրջան մը թևակոխելու։

Այս ըմբռնումով էր որ Միահաթեան անուանական Սահմանադրութեան վերահաստատմանը միասին աշխատելու ժէօն-թուրք հրաւէրին փոխարէն՝ հայկական դատին միակ ապաւէնն եղող արտաքին միջամտութեան իրաւունքէն (Պէրլինի 61րդով և 1895 Մայիս 11ի Բարեկարգութեանց Ծրագրով ձեռք բերուած) հրաժարութիւնն ըիլ չուզող և այդ արտաքին փրկարար միջամտութեան հնարաւոր ազգային-յեղափոխական միութեան մէջ փնտռող հայ յեղափոխական մարմիններն ու անկախ հայրենասէրները Յուլիս 11էն ետք ուղղամտօրէն յարեցան Օսմանեան Սահմանադրութեան, անոր ճշմարիտ ռամկավարացումէն ու արդար ու անխտրական կիրարկումէն ակնկալելով թրքահայ գոյութեան ու բարօրութեան ապահովումը։

Այս անկեղծ հաւանութիւնը, վստահութեան այս պարզ ու ոնենգ արարքը, Թուրքիոյ ամենէն աւելի անիրաւուած, տառապած, մարտիրոսացած ժողովուրդին կողմէն, պէտք էր կատարուէր լուրջ, հանդարտ, խորհրդապահ խնդակցութեամբը ցեղի մը, որ գիտակցութիւնն ունի իր վիթխարի կորուստներուն և անձկոտ մտահոգութիւնը իր անստոյգ ապագային։ Եւ, այդ առթիւ, մերիններէն անոնք որ ուզեցին անպատճա՛ռ «յաղթանակ» մը տարած ըլլալ և այդ պատրական «յաղթանակ»ին դափնիները ժողվել շտապեցին՝ Թուրքիոյ ազատագրումը իրենց ճառերուն «արդիւնք» հռչակելով, ազգային արժանապատուութեան խնայած չեղան։

Իսկ եթէ այդ կարծեցեալ «յաղթանակ»ը կը տարուէր հայ-ժէօն-թիւրք համերաշխութեան խնդրին մէջ տարի մը առաջ ուրիշներու դէմ իրաւունք ունեցած ըլլալուն մէջ, դարձեա՛լ անհիմն էր անիկա, որովհետև չէր կրնար արդարանալ Թուրքիան յեղաշրջող դէպքերուն գէթ պատրաստութեանը մէջ գրական մասնակցութեամբ մը։ Ազատութեան անակնկալը չէր ի գար ժխտել մեր երէկուան տեսակէտներուն ու համոզումներուն ճշդութիւնը։

Հայ-թրքական համերաշխութիւնը —սկզբամբ արդէն վաղուց ամենքէն ընդունուած— այլևս կը դադրէր իր պայմաններուն մէջ վիճելի հարց մը ըլլալէ, և կը դառնար կեանքի ու իրականութեան անճողոպրելի պահանջ մը թրքահայ ժողովուրդին համար։

Բայց հայ-ազգային համերաշխութիւնը դեռ կը մնար իր անլոյծ

հարցի վիճակին մէջ, երբ ամէն ժամանակէ աւելի կը շեշտուէր հայկական ներքին միաբանութեան մը պէտքը։

Ազատութեան մեծ գիրկընդխառնումին մէջ, ուր երէկ իրար դահիճ նկատողներու շրթները մոռացումի ու հաշտութեան եղբայրական համբոյրներով կը կնքուէին, պահ մը ամէն կողմէ ակընկալուեցաւ թէ հայ կուսակցական կիրքերն ալ պիտի ողոքուէին և Հայութիւնը պիտի կրնար կուռ ու միաձոյլ կազմով մը Սահմանադրական Թուրքիոյ մէջ տէր կանգնիլ իր իրաւունքներուն և համերաշխ ճակատով մը դիմագրաւել ապագայ ամէն պատահականութիւններու։

Բայց ընդհանուր այս ջերմեռանդ բաղձանքն ալ շուտով յուսախաբութեան փոխուեցաւ, երբ՝ ազատութեան իրրև առաջին «բարիք»՝ արտասահմանեան կուսակցական տխուր բարքերն ու դժընդակ պառակտումները իրենց անարգել մուտքը գործեցին Թրքահայ հանրային կեանքէն ներս։

Ազգը՝ տասներկու տարուան իր ահաւոր ճգնաժամին մէջ՝ միակ բարեբաղդութիւնն ունեցեր էր իր փրկութեան անունով Արտասահմանի մէջ գործողներու իրերադաւ ատելութիւններն ու իրերամարտ ոգորումները անգիտելու։ Բռնակալ ըէժիմը գոնէ այդ ակամայ ծառայութիւնը մատուցեր էր իրեն։ Եւ հիմա դառնութեան այդ գերագոյն բաժակն ալ պարպել կուտային իրեն, երբ ան՝ ազատութեան նորածագ լոյսէն արբշիռ՝ իր գիրկը կը բանար, ընդունելու համար հոն իր տարագիր զաւակներուն եղբայրական շարքերը։

Եւ ատելութեան ու պառակտումի գործը Թրքահայ իրականութեան մէջ հաստատուեցաւ անո՛նց իսկ ձեռքով որոնք ամենէն ամեհի ազատարարները ներկայանալ կը յաւակնէին երէկուան Մեծ Համրին, Թուրքիոյ Հայութեան առջև։

Այս դաժան ու անհաշտ կուսակցականութիւնը չես գիտեր ի՛նչ ինքնատուր իրաւունքով ուզեց իր տիրապետութիւնը հաստատել Թրքահայ ժողովուրդին վրայ, անոր ընկերային կեանքին մէջ, անոր հանրային հաստատութիւններէն ներս հարկադրել փորձելով իր կամքն ու հեղինակութիւնը։

Հանրային կարծիքի, անկախ ու անչահախնդիր մտմուլի և առ հասարակ քաղաքացիական քաջութեան պակասը պահ մը կարծել տուին թէ նոր չարիքը անդարմանելի համեմատութիւններ պիտի առնէր։

Բայց այս տխուր երևոյթներուն հետ զուգահեռաբար մեր ազգային կեանքի քառսին մէջ տեղի կունենար ինքնամփոփման, ինքնագիտակցութեան ու ինքնատիրացման խուլ խմորում մը, որ իր անհրաժեշտ հակազդեցութիւնը պիտի ունենար, անշուշտ, կուսակցական դիկտատորութեան հետզհետէ անհանդուրժելի ճըն-

շումներուն դէմ։

Յուլիս 11ի նախընթօրին արդէն նշանակելի աճումի մը հասած ազգային-յեղափոխական համերաշխութեան ու միութեան շարժումը կանգ չէր առած։ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը զուգադիպելով Վերակազմեալ Հնչակեան, Արմէնական և Միութենական կուսակցութեանց միաձուլումին, կազմուած նոր մարմինը՝ Արտասահմանի և Երկրի բազմաթիւ չէզոք մտաւորականներու յարումովն ու խորհրդակցութեամբը մշակեց իր քաղաքական դաւանանքը և Հայ Սահմանադրական-Ռամկավար Կուսակցութիւն անունով երևան եկաւ թրքահայ իրականութեան մէջ։

Հ. Ս. Ռ. Կուսակցութեան Ծրագիրը, որ հրատարակուեցաւ հայ մամուլին էջերուն մէջ և առանձին պրակով, կոչուած էր միութեան կապ մը ըլլալ ազգին բոլոր գիտակից ու կենսունակ տարրերուն միջև, հզօրապէս նպաստելով մեր ուժերու և արժէքներու դասաւորման, մեր ցիրուցան ճիգերու խտացման, մեր տնտեսական ու մտաւոր զարգացման, մեր քաղաքական հաւասարակշռութեան և ընկերային ներդաշնակութեան գործին։

Յուլիս 11էն ետք մեր յեղափոխական կազմակերպութիւնները յաջորդաբար յայտարարեցին, թէ դուրս եկած էին այլ ևս իրենց դաւադրական ու ընդերկրեայ շրջանէն, և օրինական հողի վրայ կը հասկնային հաստատել իրենց շարունակուող գործունէութեան կռուանը։

Ընդունելով հանդերձ այս յայտարարութեանց բացարձակ անկեղծութիւնը, կարելի չէր չի հաստատել թէ անոնք, ամենքն ալ, հաւասար կամաւորութեամբ ու գիտակցութեամբ աչքառու չի հանդիսացան իրենց դաւանանքը, գործելակերպն ու կազմակերպութիւնը ստեղծուած նոր պայմաններուն պատշաճեցնելու խնամքին մէջ։ Հին ձևերու և եղանակներու, հին անուններու և նշաններու, հին մեթոտներու և պիտակներու կառչած մնացին։

Եւ չափազանց փութկոտութեամբ թրքահայ աւերակներուն մէջ հող փնտռեցին կիրարկութեանը իրենց ընկերվարական գաղափարներուն, որոնց տեսական փրօփականտը՝ բռնակալութեան շրջանին ալ՝ անվերջ քաշքշուքներ, բաժանումներ ու արգելքներ ստեղծելէ զատ ուրիշ արդիւնք չէր ունեցած ազգին համար։

Հայ Սահմանադրական-Ռամկավար Կուսակցութիւնը՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան հաստատումէն վերջ՝ թրքահայ իրականութեան մէջ երևան եկած այն կազմակերպութիւնն եղաւ որուն ծրագիրն ու գործունէութիւնը ամենէն աւելի կը յարմարէին ու կը համապատասխանէին մեր ներկայ պայմաններուն ու պահանջներուն։

Ազատութեան առաջին օրերու ընդհանուր գինովութեանը մէջ իրենց լրջութիւնն ու պայծառութիւնը պահող բոլոր հայ մտքերը

զգացած էին արդէն պէտքը ռամկավար սկզբունքներու վրայ կազմուած այդպիսի կուսակցութեան մը, որ իր աներկդիմի նկարագրովը կարող ըլլար հաւաքական արդիւնաւոր աշխատակցութեան մը մէջ միացնել բոլոր կորովներն ու բոլոր բարեկամակցողութիւնները առանց դասակարգային աւելորդ, վազաժամ ու վնասակար խտրակնութիւններու, որոնցմէ առաջին տուժողը պիտի ըլլար մեր ազգային վերաշինութեան բազմապահանջ ու կենսական գործը։

ՍՈՒՐԷՆ ՊԵՐԹԵՒԱՆ

ՀԱՄՐ ՍԷՐ(*)

ԽԲ

Որքան ձմեռը կը մօտենար այնքան աւելի կը տխրէր սագերէցը, իր կեանքի գրեթէ ամենէ խաղաղ ու երջանիկ օրերն էին, որ կը սահէին տանելով զինքը մի անծանօթ և անստոյգ արկածի, որուն իրականացման գաղափարն իսկ կը վրդովէր իր բոմանդակ էութիւնը։

Երկու հակառակորդներու հեռացումով նա պարտէր ազատ գործել իր երազը պտակելու համար, ու երբեմն ալ այդ ազատութիւնը բռնաբարող և իր մեղաւոր ձգտումները կասկածող ոյժը, այսինքն երէցկինը չպիտի կրնար հեշտիւ ջլատել՝ բայց սակայն այդ արդելքը հակառակորդի մը սպառնալիքով չէր զինուած, մանաւանդ որ երիցուհին այժմ զբաղած էր իր երեսխայ թոռով, որուն վրայ ողբացեալ Համբարի յիշատակը կենդանի գոյներով կը պատկերանար։ Հակառակ այս տարաբերութիւններուն՝ Տէր Մնակ կը թուէր չափազանց անհանգիստ, և օրէ օր իր ջղային դրութիւնը նախկին յոգերով պղտուած՝ նա մերթ իբրև ու ժամանակ հիւանդ մը կը լքուէր անզգայութեան մէջ և ստէպ իբրև հալածուող փախստական մը ձիերակալման երկիւղով կը դողար, և այսպէս իր մէջ տակաւ կ'զգար զինքը լափող սիրոյնու ազդման ատիճանները, վասն զի սիրահար մը երբ այլևս ազատ կը դառնայ զինքն հակառակորդի հեռացնելուն ետեն և հաւատքն ունի իր սիրոյ առարկային անվթարելի նկարագրին՝ այն ատեն իր ուղեղը կը վերստանայ դատելու կարողութիւնը։

Բանականութիւնը այն ժամանակ միայն գործօն դեր կ'ստանձնէ ստորադաս բոլոր զգայարանքներուն հանդէպ՝ երբ անհետանար սէրը, այսինքն սիրտի յիմարութիւնը կ'սկսի զգաստանալ

(*) Տես 1908 Թիւ 52, էջ 1263։

գինքն հալածող առարկաներու վտարումով։ Դարձեալ արտա-
կարգ և անդարմանելի դժբաղդութիւններ և անակնկալ արկած-
ներ կարող են կասեցնել մոլեկան սիրոյ աւերիչ ու գահավէժ ար-
շաւը, սանձել յիմար սիրտը ու տալ պաշտօն ուղեղին՝ ոյուն ուղ-
ղութեամբ միայն ալեծուփ ու խռովեալ կեանքը կը վերադառնայ
իր կանոնաւոր ընթացքին, ինչպէս ուժեղ ու վարպետ ձիաւորը
պիտի կրնար իր տակ սուրացող կատաղի կենդանիին վազքը մեղ-
մել և ուղղութիւնը փոխել։ Եւ ահա Տէր Մնակ այդ վիճակին էր
հասած ուր պարտէր զգալ իր յուսեղծոյն զգացումներուն անիրանա-
լի բնութիւնը, որով կը մնար իր անձը պատժել տեղի տալով յու-
սահատութեան, կամ փրկուիլ մարդկօրէն՝ գերմարդկային կամքի
և հոյակապ նկարագրի ոյժերով զօրացած։

Բայց քահանան վատ էր ըստ ինքեան, ու վատերու յատուկ եր-
կիւղով կ'ղղուշանար արևին տակ իր մթին գոյները որոշ տեսնե-
լու, իր հոգեկան նեխոտած վէրքերը առաքինութեան նշդրակին
տրամադրութեան յանձնել, և այսպէս իր սրբասպիղծ սիրոյ լրմոն
յապաղումով և հաւանական արկածին մերձեցումով իր վախերը
կը կրկնապատկուէին, ու խտացեալ երկիւղներ ստէպ կը պայթին
հրէշային ոճիրով։ Քահանան փոխանակ իր անձը պատժելու՝ հա-
կամէտ էր այդ մոլին ոճիրով պատկելու, փոխանակ բարձրանալու՝
ցածին կը մղուէր իր ապականեալ որովայնը յագեցնելու համար։

Բայց զարմանք, ինչո՞ւ դեղեւէր շահատակութեան լաբիւրինթո-
սին մէջ ուր մտած էր արդէն, ինչո՞ւ կ'սպասէր տառապանքին
մինչև վերջին կաթիլներն ըմպելու։ Ահա քնաբեր հեղուկը ձեռքին
մէջ, քանիցս կը մօտի Վիրգինի մահճակալին մօտ դրուած կաթի
գաւաթին, երկու չիթ հեղուկէն բաւական է նորատի այրին մինչև
առաւօտ անզգայ թմրութեան մատնելու, բայց ինչո՞ւ կը դողայ,
ինչո՞ւ կը սառի ձեռքը, փոխանակ հարսին կաթը ապականելու՝
իր չոր ու ոսկրուտ ձեռքով սեղմած սրուակը վերջապէս անզգա-
լաբար կը չրջի և պարունակութիւնը գորգին վրայ կը թափի։
Միթէ Պօրճիա պիտի տատամսէ՞ր իր հարազատ աղջկան անկողնին
մօտ իր սքեմը նետելու... արդեօք խի՞ղճն էր որ կը սանձէր կա-
տաղի մոլին իր անասնի կիրքը գոհացնելու վայրկեանին. ո՛չ, վա-
սընզի մոլեռանդ էր քահանան ու մոլեռանդը խիղճ չունի։ Արդ-
եօք Աստուծոյ երկի՞ւղն էր, որով կը կարծէր յանկարծ քարանալ,
ո՛չ, վասնզի նա կը դաւանէր Աստուածն իրեն իր ծառայած խա-
նութին վարպետը, և ինք հաւատարմօրէն կը կատարէր իր աշկեր-
տի պաշտօնը այդ խանութին մէջ, հետևապէս եկեղեցիէն դուրս
ազատ էր ինք իր հաշուին ապրելու. նա տգէտ էր և անկարող մին-
չև իսկ կրօնին ծանուցած Աստուածը վերլուծելու գործին մէջ...։

Ուրեմն ի՞նչ էր եղածը. քահանան որքան ալ մոլեռանդ հետե-
ւապէս անզգայ՝ որքան ալ տգէտ ու կեղծաւոր, հետևապէս մոլի,

յանդուգն և աներկիւղ՝ ինչո՞ւ կասէր այս Վէնիւսի աւազանին առջև, որուն հասնելու համար մինչև իսկ մարդասպանութեան գաղափարին հեշտիւ ընտանեցած էր. արդեօք իր թարախ սիրտին մէջ երիտասարդութենէն մնացորդ ազնիւ արեան կաթի՞լ մը կար տակաւին, որ կ՚սկսէր յանկարծ իր գոյութիւնը զգացնել ու բոցավառ խմորումով նորագոյն և անարատ կաղապարէ մը պիտի ձուլէր հնօրեայ մոլիին փտած էութիւնը. վերջապէս ՄԷԹԱՄՕՐՖՕՉ մ՚էր կատարուածը։

Ինչ որ ալ եղած ըլլար, քահանան այդ հեշտալիր բոպէներուն չէր կարող իր աչերն հեռացնել Համբարին պարզած արիւնալի բեմէն, կը տեսնէր անոր արարքը, կը յիշէր իր անէծքը, և այն եղեռնագործութեան ահաւոր հետևանքին բերումով իր այժմի ոճիրին բնական հետևութիւնը կը մղուէր չափելու...։ Շարունակենք ուրեմն մեր պատմութիւնը պայծառ ու մեկին տեսնելու համար Տէր Մնակի հոգեբանական վիճակին կրած տագնապալի յեղաշրջումը։

Այնքան կը ծանրանար տագնապը օրէ օր, ժամէ ժամ, որ այլ ևս չէր կրնար ինք իր վրայ իշխելու. քնատութիւն, ախորժակի նուազում իր կորովը կը կքէին, կ՚զգար որ երբորդի մը քաջալերութեան, մխիթարական օգնութեան ու բարոյական ոյժի թելադրութեան պէտքը անխուսափելի հանգամանքով կուգար բազմապատկել իր անհանդուրժելի տառապանքը, վասնզի որո՞ւ կրնար դիմել, որո՞ւ բանալ իր վէրքը, որ տրեղ էր ու նեխոտած, և այս ահաւոր վիճակին մէջ՝ ուր մահը նոյնպէս կը թուէր զզուանքով հեռանալ իր յոռի կեանքէն, Տէր Մնակ չէր զգար որ իր վրայ հըսկող հրեշտակ մը կը բնակի իր յռին տանջանքով, իր անմրմունջ հառաչանքով խտացած մթնոլորտին մէջ, այդ հրեշտակն էր երէցկինը։

Վիրգինի մահճակալին առջև, գորգին վրայ թափուած սրուակին գիշերը, որուն տեսիլը փորձեցի մի քանի տողերով բեմ հանել, երբ Տէր Մնակ իր ննջասենեակն առանձնացաւ ու գրասեղանին մօտ նստելով իր գլուխը ձեռքերուն մէջ՝ սկսաւ սուզիլ իր յուզումնալից խորհուրդներուն մէջ, նման մահապարտին՝ որ աղետալի նախազգացումով մը իր խշտեակին մէկ անկիւնը տքուն կ՚սպասէ դահիճին այցելութեան, մեղմիւ դուռը բացուեցաւ. Տէր Մնակ յորմէ հետէ թագուն վիշտերով կը տառապէր՝ սովորած էր տերեւի մը սօսիւնէն, թեթև քղանցքի մը շշուկէն սթափիլ. վեր առաւ գլուխը ու տեսաւ երիցուհին, որուն երեսը հակառակ իր տխուր լրջութեան՝ կ՚երևէր իբրև հոգածու ժպիտի ստուերով մը յանկուցուած։

Այս անակնկալ այցելութեան հանդէպ, ամիսներէ ի վեր արհամարուած ամուսինը, հազիւ թէ կրցաւ զարմացման ճիչ մը խեղդել իր կոկորդին մէջ՝ երբ կինը լակոնապէս հարցուց։

— Ի՞նչ ունիս։

— Ոչինչ, սիրելիս, յոգնած եմ . . . պատասխանեց քահանան նոյնպէս ժպտիլ ջանալով։

— Կ՚ուզէի գիտնալ թէ ե՞րբ կը լրանայ տեղապահութեան պաշտօնդ։

— Երբ առաջնորդը վերադառնայ կամ նոր մը ընտրուի իր տեղ, հետևապէս այժմէն անկարելի է որոշել օրը, ամիսը, կամ տարին։

— Գոնէ չգրէի՞ր պատրիարքարան որ հանգիստի պէտք ունիս։

— Ահ՛ ատիկա կ՚նչանակէ թէ առաջնորդը շատ կ՚աշխատէր, և իմ այս անուղղակի սուտ վկայութիւնը մահացու մեղք մը պիտի ըլլար, վասնզի ընդհանրապէս առաջնորդներ իրենց բովանդակ կեանքով հանգիստ վարելու և դէպի բարձրագոյն աթոռներ վերելք կանգնելու համար է որ կուսութիւն ուխտած են . . . ։

— Բայց առաջնորդի մը աշխատութիւնը շատ աւելի տաժանելի է քան աւագերէցին սահմանաւոր պարտականութիւնը, և այդ կրկին պաշտօններ բարդուելով մէկ անձի վրայ զայն կը տանին յոգնութեան այն աստիճանին՝ ուր հասած ես դու . . . ։

— Այմանով սակայն որ այդ անձը լինի պարկեշտ, խիղճի տէր ու զոհաբերուած իր կոչումին։

— Ուրեմն դու խիղճ ունի՞ս . . . ։

— Տես՛ վիճակս և ըստ այնմ դատէ զիս, պատասխանեց Տէր Մնակ խուլ հեծկլտանքով։

— Կ՚ուզէիր որ հաւատա՞մ . . . ։

— Այնքան՝ որքան այդ հաւատքին մէջ պիտի գտնէի իմ ըսպառուած ոյժերը ու կեանքիս մինչև վերջը վայելչօրէն պիտի պահէի առաջնորդին աթոռը։

— Ե՞րբ սկսաւ այդ խիղճը գործօն դեր ստանձնել, կամ աւելի պարզ խօսելով, ո՞րն է այն զօրեղ և անդիմադրելի արկածը, որ կրնայ խիղճ մը ստեղծել կամ արթնցնել զայն՝ ի բնէ կեղծաւորի մը մէջ . . . ։

— Սխալանքը, որմէ ոչ ոք, մինչև իսկ Աստուծոյ ամենէ սուրբ և ընտրեալ ծառան չէ ազատ։

— Ի՞նչ բանի մէջ աւելի քան երբէք սխալեցար։

— Գրեթէ իմ բոլոր արարքներու մէջ քիչ թէ շատ սխալ գործած եմ մարդկօրէն, բայց ամենէ աններելին և ահաւորը եղաւ մեր զաւակին դէմ իմ բերնով արձակուած անէծքը, որմէ յետոյ սկսայ անդադար անիծել անձս իբրև բուն հեղինակը Համբարի գործած ոճիրին . . . ։

— Կը խոստովանի՞ս այդ բանը։

— Քու ներկայութեան և առաջի Աստուծոյ կը խոստովանիմ . . . մրմնջեց քահանան և իր երկու ձեռքերուն մէջ պահեց երեսը։

Երէցկինը տեսաւ անոր մատերուն մէջէն չիթերու փայլը, քա-

հանան կուլար։

Այն ատեն կինը ձգտեցաւ իր տկարութիւնը մերկանալ, բայց հակառակ կամքին՝ ոյժն էր որ կը պակսէր իր համարձակութեան. նա ոչինչ կրցաւ արտասանել, ուզեց բռնել ամուսնին ձեռքերը ու նայիլ զղջացող մեղաւորին աչերուն, ուր միայն պիտի կրնար տեսնել ճշմարտութեան հոգեզմայլ պատկերը, բայց իր ձեռքերը սառ զգաց։

Քահանան կը հեծկլտար։

Այն ատեն կինը, հնազանդութեան և մխիթարիչ հրեշտակի այս գործօն հեղինակութիւնը, զտուելով իր խմորն ապականող նախանձի և խաբէութեան թթուէն՝ մօտ գնաց իր կեանքի լքուած ընկերին և առանց սեթևեթի ըսաւ։

— Ե՛լ, բարեկամ . . . ։

— Օհ, օհ ... ուրեմն ներեցի՞ր, ի՞մս ես դու ... գոչեց. Տէր Մնակ իբրև երազի մէջ գանձ գրկող աղքատ մը։

Երիցուհին չպատասխանեց, ու դառնալով մահճակալին՝ վերմակը բացաւ և իր ձայնին անզգալաբար ընտանի շեշտ մը տալով ըսաւ։

— Ինչո՞ւ գէշ յարդարուած է անկողինդ . . . կ՚ուզէի՞ր բարձ մը աւելի . . . ։

Տէր Մնակ իր երկու թևերով բոլորեց անոր գլուխը, և իր դողդոջուն շուրթերը կպելով տառապած կնոջ ճակտին, եռանդագին գոչեց։

— Օհ, զաւակս . . . ։

— Խելօ՛ք, բարեկամ, խելօ՛ք . . . կը թոթովէր երիցուհին ժպտալիր, ու զատուելով ամուսնին թևերէն՝ դէպի դուռը սրացաւ։

— Կը խոստանա՞ս այսուհետև իմ տառապանքը բաժնել, աղերսեց ներուած այրը իր վեհանձն կնոջ։

Երիցուհին իբրև խանդակաթ մայր մը՝ որ իր դեռատի տղուն խօլ գանգատներէն յափշտակուելով կը կարծէ յանդիմանել ղանի, գոչեց։

— Լռէ՛, յիմար . . . ես կ՚երդնում։

Ու մեկնեցաւ սենեակէն։

. . . . . .

(Շարունակելի) Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԹԱՍԷՐ Ընկերութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կ՚յայտնէ իր սարքած զբօսահանդէսին մասնակցող Ազնիւ Օրիորդներուն՝ Վ. Անտոնեանի, Վ. Գասպարեանի, Հ. Հարենցի, Մ. Մաղազաճեանի, Մ. Փափազեանի, Գ. Փանոսեանի, Ֆ. Կոստանդեանի, Ց. Իփլիքճեանի, Գ. և Մ. Մկրտիչի, Ա. Մսերեանի, Է. Մաղազաճեանի և Մ. Սիմոնեանի, որոնք հաճեցան խմբերգին մասնակցիլ, ինչպէս նաև Ս. Թադոսեանի՝ որ իր ջանքերը չի խնայեց զբօսահանդէսին յաջողութեան համար։

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՇՈՒՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Տասը տարուան կարօտով մը հրահրուած ու անհամբեր, վերջապէս այս տարի մայիսի մէջերը Ալէքսանդրի գացի, քիչէն քիչը ամիս մը ամբողջ մնալու համար հոն։ Առաջին օրը որ հասայ, գիւղին մէջ անձիկական դարձ մը ընելէ և ամէն բան, տուն, պարտէզ ծանօթ, իր տեղը, անփոփոխ գտնալէ վերջը, առանց վարանելու մտայ անտառէն ներս։

Թաշտէլէնի ճամբան շատ որոշ էր. կառքի ճամբայ, ծեծուած, փոշոտ, բաւական լայն։ Ես ուզեցի սակայն, ուրիշ մանաւոր ճամբէ մը, նախ Մալքուլյուսի երթալ, այդ լուիկ, անուշ, խորհրդաւոր անկիւնը, յետոյ իջնալ Թաշտէլէն և տասը տարի առաջուան ծանօթութիւններուս ապաւինելով, յանդգնութիւնը ունենայ մտնալու նեղ ուղիի մը մէջ և առաջանալու անկասկած, երբ ատանկ անտառի մը մէջ նոյնիսկ լայն, որոշ ու ծեծուած ճամբաներուն իսկ չը վստահուիր։

Վրաս որ և է զէնք չունիմ, ինչու որ Բռնապետութեան ահուելի շրջանին վերջերն ենք դեռ։ Սկիզբէն վախնալու պատճառ մը չունէի, որովհետև դեռ այն առենները պատահած չէին դողութեան ու սպառնալիքի այն դէպքերը որոնք վերջէն այնքան աղմուկ հանեցին հոն։ Եւ անհոգ, ինքնամիտ, չորս դիս դիտելով, բնութիւնը վայելելով, կուշտ կերպով շնչելով անտառին սիրալի բուրմունքը, կ'առաջանամ հանդարտ քայլերով։

Ցանկարծ, ծառի մը ետեւէն խուլ դեղնագոյն շուն մը, գամփռի պէս հաստուած ու բրտոտ, բայց փայլուն աչքերով ու զուարթ արտայայտութիւնով ոստոստելէն կուգայ առաջս կ'իյնայ և կը քալէ ինծի հետ համաչափօրէն, գետինները հոտուրտալէն ու պոչը խաղցընելէն։ Լաւ արամադրութեան մէջ է կենդանին, յայտնի է։

Թէև երկինք կապուտագեղ, ինչպէս կ'երևար անտառին բացուածքներէն, բայց երկու երեք օր է որ չոր փոթորիկ մը կը տիրէ եղեր հոն, ուժգին հով մը՝ որ ծառերուն կէս մէջքէն վեր բուռն կերպով կը սարսռացնէ, կը թոթուէ, կը շաչեցնէ։ Իմ քալած տեղս, սակայն, հովի նշոյլն անգամ չիկայ և վարէն՝ ծառերուն կա-

տարը դիտելով մարդ կ'ունենայ այն տպաւորութիւնը որ կ'ունենայ քարափին հաստատ հողին վրայ կոխող մը, ամեհի ալիքներուն թաւալումը տեսնալով քիչ անդին։ Կարծես գլուխով կը ծեծկուին բոլոր այդ բարձրաբերձ ծառերը և իրարու մազերը կը փեթտեն ու գետինը, երկայն, բարակ, տերևազարդ ճիւղերով կը ծածկուի, արահետին արդէն անորոշ գիծը բոլորովին աւրշակելով, խափանելով։

Ծառերուն մէջէն յանկարծ զօրաւոր դոփիւն մը և ահա մէկ կողմէս, ոսկեթել ասեղնագործուած ալպանական հագուստներով ու դիմագծութիւնով, սպառազէն ու արիւնկզակ ձիաւոր մը դուրս կուգայ, հակառակ ուղղութիւնով անհետանալու համար, առանց բարևելու, անխօս, ծուռ ակնարկով մը զիս հետազօտելով միայն։

Շունը միշտ առաջքս է. ձախ կը դառնանք. յետոյ զառիվեր մը և բաւական կ'առաջանանք։ Կը հասնինք տեղ մը ուր արահետը երեք նոր արահետներու կը կապուի. վայրկեան մը կը վարանիմ և յետոյ ճամբան լաւ մը ճանչցածի պէս, միջին արահետը կ'ընտրեմ ու կը խորասուզուիմ ծառերու կազմած պատերուն ընդմէջէն։ Շունը պահ մը նստած՝ արահետներուն իրար կտրած տեղը, ետևէս կը նայի ապուշ ապուշ ու կարծես դժկամակելով գալու. չեմ ուզեր բաժնուիլ իրմէն, վերջապէս կենդանի էակ մըն է հետս. կը սուլեմ, կը կանչեմ, կը ձայնեմ։ Վերջապէս կը յօժարի ճամբայ իյնալու, կամաց կամաց քալելով, անանկ որ կ'ենթադրեմ թէ արդէն իսկ յոգնած պէտք է ըլլայ ան. և ալ երբէ՛ք առաջքէս չերթար, այլ միայն կը հետևի ինծի, իբր պահնորդ մը կարծես։ Ես բնականաբար, բնաւ ուշադրութիւն չեմ ըներ իր շարժումներուն ու միտքէս չանցնիր կարևորութիւն տալ իր արտայայտութիւններուն՝ որոնք թերևս բաներ մը կը նշանակեն և կը քալեմ ինքնավստահ ու մտախոհ, այնչափ տարուած եմ անտառին շունչէն ու բոյրէն զորոնք տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամն է կը շնչեմ, անոր առինքնող հրապոյրէն՝ որուն այնչա՛փ եմ կարօտցեր, ու աշխարհէ, մարդէ, աաղտուկէ հեռո՛ւ, երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով։ Ինքնիրենս կը խոկամ, հին յիշատակներս կը քրքրեմ, նոր տպաւորութիւններս կը ճշդեմ ու կը դասաւորեմ մտքիս մէջ և ամբողջովին նոր կեանք մը, բնութեան կեանքը, երևակայական կեանք մը կ'ապրիմ։

Բաւական քալելէ վերջը, տապալած հսկայ ծառի մը վրայ քիչ մը նստելու ու հանգչելու փափաքը կ'զգամ, ես որ առտուընէ քընատ արդէն, երեք ժամ կառքին մէջ ծեծուած ու յոգնած եմ սաստիկ։ Ժամացոյց կը նայիմ և կը տեսնամ որ արդէն իսկ ժամուկէս եղեր է և կ'սթափիմ երազուն վիճակէս, ես որ կը կարծէի թէ դեռ հազիւ քանի մը վայրկեան է որ մտած եմ այդ ցանկալի ծառաստանը։ Շունը միշտ ետ մնացած է ճամբուն վրայ և հեռուն կ'սպասէ

անդադար յօրանջելով, դունչը քսկռտելով գետին և թաթերովը չարչրկելով պտերներու արմատները, ինչ որ սրանեղութեան ու անհամբերութեան նշաններ ըլլալ պէտք էին իր կողմէ։ Երբ իր այդ խպրլիկութիւններուն վրայ խնդալէն ասդին կը դառնամ, դէմս, ծառի մը ետևօքը կը տեսնամ երկայն ու կանանչագոյն օձ մը որ չոր տերևներուն վրայէն սահելով ու խշրտացնելով կ'անցնի առանց աճապարանքի, քովնտի նայուածք մը թեքելով դէպի ինծի։ Անմիջապէս կ'ելլամ ճամբաս շարունակելու համար, երբ օձը, պըժգալի այդ կենդանին, արդէն կ'աներևութանայ ծառերուն ետին և չունը հաչելով ու վազելով կուգայ ետևէս, օգնութեան հասնելու պէս։

Քիչ քիչ կ'սկսիմ կասկածիլ բռնած ճամբուս ճշդութեանը վրայ, բայց հեռուէն, խիստ հեռուէն, տավուղ զուրնաի ձայն մը կը սրբտապնդէ զիս, և կը կարծեմ իմ աննպատակ թափառումներովս միայն ուշացած ըլլալ։ Արագ կը քալեմ, ձայնը կը մօտենայ, նորէն կը հեռանայ, յետոյ պահ մը կը դադրի. կ'սպասեմ վերսկսելուն, այն կողմը ուղղուելու համար։ Արդարև կ'սկսի կրկին բայց ա՛լ աւելի հեռաձայն ու շատ չանցած, բոլորովին կը կորսուի ծառերուն աղմուկին մէջ։ Արահետն ալ իր կարգին կ'աներևութանայ պտերներու պատատի կապերտին տակ։

Կուգայ ժամանակ մը սակայն, ուր կ'ստիպուիմ կանգ առնել ու նոյնիսկ ետ դառնալ. բայց ինչ ուղղութեամբ որ անկարելի կ'ըլլայ ինձ գտնալ նոյնիսկ այն արահետը ուրկէց եկած եմ։ Ծառերը չափէն աւելի խիտ են այդ տեղը, անանկ որ նոյնիսկ երկինքի յուսադրող կապոյտը բոլորովին ծածկուած է տեսողութենէս, և բաղդատաբար մութ է հոս ու միմիայն ծառերու բարկութիւնը, ծեծկուուքը, խժա՝ այն խշրտուքը կը լսուի։ Գետինը՝ կայծակէն զարնուած, սեցած ու տապալած ծառեր կան որոնք սեաղգեստ մարդերու երևոյթներ կ'առնեն յաճախ։ Եւ հոտ, առաջին անդամ կ'զգամ միայնութիւնս ու միտքիս առջևէն կ'սկսին անցնիլ ու դառնալ սպառազէն անձը, սողացող օձը, աւերիչ կայծակը և ինչ դժոխային բան որ կը թելադրէ վախը, մենաւոր մոլորածի մը։

Ետ դառնալով յանկարծ կը տեսնամ շունը զոր պահ մը անհետացած կարծեցի և որ ծառի մը ետևէն դուրս եկաւ նորէն, կարծես պահուրտուք խաղալ ուզելով ինծի հետ։ Բայց ոչ, այն որ յոգնած, դժկամակ, հետևակ վիճակ մը ունէր քիչ առաջ, հիմա կ'ըսկըսի ցատկրտել հորէն, պոչը խաղցնել, ուրախութեան ցոյցեր ընել, ոտքերուս քսկռտուիլ և ա՛լ միշտ առաջքէս քալել գետինը հոտուրտալէն և ուշադիր։

Ալ ուր որ կ'երթայ, կը հետևիմ իրեն, որովհետև ոչ միայն ուրիշ միջոց չունիմ, հապա անոր համար որ վերին աստիճան ինքնավստահ ու գոհ երևոյթ մը առած է ան մէկէն, և կարելի չէ հաւատ

չընծայել իր անպողդողդ գնացքին ու ձևերուն։ Մէջ մը առաջ կը նետուի պատերներուն, կոտրած ճիւղերուն ու գետնաթաւալ ծառերուն վրայէն, մէջ մը ետին դառնալով երեսս կը նայի, կարծես սրտաճնդելու համար զիս և հրաւիրելու համար զիս որ ետ ալ ելլամ։ Ընեմ։ Կէս ժամ կ՚երթանք այսպէս և ոչ ձայն, ոչ մարդ, ոչ իսկ ճամբայ և յուսահատութիւնը կ՚առնէ զիս։ Նորէն կը նստիմ կոճղի մը վրայ և կ՚մտածեմ թէ ինչ սխալ էր ըրածս, հետևելով անհամբեր ու անհաշիւ խանդավառութեանս։ Շունը, առաջքս փորի վրայ պառկած, դունչը կօշիկիս վրայ հանգչեցուցած, խելացի ու ազաչական նայուածք մը ուղղած ինծի, հեղձամղձուկ կաղկանձիւններ կ՚արձակէ և այն տեսակ շարժումներ ու ձևեր կ՚ընէ որոնցմէ շատ բան չիմանամ հասկնալը, բայց կը հասկնամ թէ բաներ մը ըսել կ՚ուզէ կոր վերջապէս։

Նորէն ոտքի կ՚ելլամ և հաւատարիմ կենդանիին խելացող ուրախութիւնէն ապինքնուած՝ կրկին կը հետևիմ իրեն. և ժամանակ մըն ալ երթալէ ետքը, վերջապէս արահետ մը կը գտնենք որ հեռագիրտէ կը դառնայ կ՚ելլայ շէնքշնորհք ճամբայ մը, որ նոյնիսկ տեղ մը ծայր կուտայ նորէն երեք ճամբաներու։ Բայց այս անգամ բնաւ չեմ մտածեր, ոչ ալ յաւակնութիւնը կ՚ունենամ ճամբաս ես ինքս որոշելու և միշտ կը հետևիմ զմայլելի կենդանիին որ կրնար զիս տանիլ որ և է մարդաբնակ վայր, օրինակ՝ Թաչտելէն, Վարիգիւղ և այլն, բայց ոչ. դիպուածը կը բերէ որ քիչ մըն ալ քալելէ վերջը կը հասնինք ճիշտ հոն՝ ուր ես կ՚ուզէի երթալ. Մալքուլյուսի, մենաւոր, անձայն և խորհրդաւոր այդ անկիւնը։

Ի՞նչ պաշտելի տեղ։ Ի՞նչ բարեբաղդութիւն որ տասը տարուան մէջ ոչ ոք միտքէն անցուցեր է զայն գեղազարդելու կամ գրօսավայրի մը վերածելու պատրուակին տակ պղծել անոր վայրենի հրապոյրը ու գեղեցկութիւնը։ Մազի չափ փոփոխութիւն չկայ։ և զայն տեսնելով ու տասը տարի ետ երթալով, նոյնչափ կարծես կը պզտիկնայ, կ՚երիտասարդանայ, կը վերածնի մարդ։ Մէկ կողմէ մամուռ կապած, կանանչցած, ճղքրտուած անադին քարաժայռեր՝ որոնց ծերպերուն մէջէն մեղրանուշ ու սառնային ջուր մը կը կաթկթի. միւս կողմդ խոլխորատ մը խորանաձև պճնուած՝ մոմերու պէս ուղիղ ու դալարագեղ ծառերով։ Սաստկապէս ծարաւած, կը փութամ փորի վրայ և վճիտ աղբերակէն ծորող մարգրիտի կայլակները կուլ կուտամ։ Քիչ անդին, ազնիւ ու աշխոյժ կենդանին, նմանապէս չարաչար պասքած, կը լակէ անուշանամ, զովացուցիչ հեղուկը։

Ժամ մը միամինակս, անդունդին վերևը, պտերներու գորգին վրայ կռնակի վրայ տարածուած, կը խոկամ, կը դիտեմ երկինքը, կ՚երազեմ, կը հանգչիմ, մինչ կարկաչաձայն դրեթէ ականջիս տակէն կը դգըչայ ու կը հոսի, միևնոյն տեղն քանի մը տեղերէ բըղ-

խող, ծորող, կաթկթող ջուրերէն միացած նուրբ ու փայլուն ե-րիգ մը հեղուկ արծաթի։

Կ'սկսի մթնել։

Լեռնային այդ վայրերուն, իրիկնամուտի զովութիւնը, անտառին մէջ մանաւորապէս առեղուցիչ հանդամանք մը կ'ստանայ և կը սարսռացնէ։

Վերադարձ։

Շունը առաջքս կ'իյնայ կրկին, և առանց Թաշտէլէն հանդիպելու, բոլորովին նոր, կարճ ու նեղ ուղիէ մը կ'առաջնորդէ զիս նոյն հրճուանքով ու աշխուժութիւնով, մինչև անտառին բերանը, գիւղին ծայրը, ուրկէ անդին չուզեր գալ, հակառակ ամեն ջանքերուս, թելադրիչ սուլիւններուս, հրաւիրող կանչերուս. ի զուր։ Ան պոչը կը խաղցնէ միշտ, խանդագին, աչքերը գոցել բանալով, եղունգներովը հողը քերթելով, ինքնիր տեղին վրայ դառնալով, և այդ երկրորդ անգամը ըլլալով, յօրանջելու եղանակով, բերանաբաց, խղդուկ կաղկանձիւններ արձակելով։ Առաջին անգամուն անձկալից չնչտ մը ունէին անոնք, հոն բարձունքին վրայ, անտառին խորութեանը մէջ, երբ կորսուած էինք ու յուսահատ, մինչդեռ հիմա, հպարտ, եռանդուն, խիստ ուրախ եղանակ մը կար կարծես անոր մէջ։ Ամ ալ, իր պարտքը կատարելէ վերջը, գոհ սիրտով իր հրաժեշտի ողջոյնը տալու ձևն էր անշուշտ։ Ցտեսութիւն ազնիւ կենդանի։

Արդարև, վերջէն գիրար շատ տեսանք, շատ պտըտեցանք միասին։ Թաշտէլէնի սրճեփին շունն էր ան։ Մէկէ աւելի անգամներ անտառին մէջ մեր ճաշերուն ատեն իր մասնակցութիւնը ունեցաւ, մէկէ աւելի անգամներ առաջնորդեց ան մեզի բոլորովին նոր ու անծանօթ ու աղուոր տեղուանք, առանց մոլորելու, առանց վախի, ինչու որ հիմա ալ անպայման կը հետեւէինք իրեն և ինք՝ աւելորդ է ըսել, երբէք չէր սխալեր։

Եւ վերջացնելու պահուս, հետաքրքրութեան համար միայն ըսեմ որ, ամբողջ այդ ամիսուան մէջ, մէկ անգամ մը միայն հանդիպեցաւ ան մինչև մեր տունը գալ, հակառակ անկէ առաջ մեր այնչափ շռայլած չոյանշներուն, հրաւէրներուն, կոչերուն, ան ալ ցուրտ, անձրևոտ, մրրկալից օրերու շարքէ մը վերջը, երբ ոչ միայն ոչ ոք կ'երթար ճաշելու, նոյնիսկ պտըտելու անտառին մէջ, ծառերուն տակ, այդ սրճեփին անգամ; քանի օրէ ի վեր խանութը առժամապէս գոցած գոցած էր, շունը միայն հոն ձգելով պահապան։

Խեղճը անօթի էր մնացեր։

ՉԻՏՕՒԷ ՍԱՐԱՖ

Ա՜խ, Աստուած, Աստուած

«Թագաւորն ի՛նչպէս, Մամի՛, թագաւորն ալ մա՞րդ է մեզի պէս, ու ի՛նչպէս, ան ալ հաց ապուր կ՛ուտէ՞, ջուր կը խմէ՞, բնակած տունն ալ ինչչափ մեծ ու ազուոր արդեօք»։

Հարցումներ միշտ ասա կարգի տղայ հարցումներ մը մեզնէ։ Մէկը կը թողէինք, միւսին կը վազէինք, բայց շատ աւելի թագաւոր Ապրայի մը առասպելական ապրելակերպն էր մեր երեք պըզտիկներուս ալ մինչև մազերուն ծայրը հետաքրքրող պարագան։

Դրացի Մամիկը, քիչ մը մեզի ազգական ալ, ձմեռ երկար գիշերներ, շատ լաւ էր հաւկցեր երեք փոքրիկներ սեղմ մը իր փէշերուն կապելու զաղտնիքը։ Նա ամեն իրիկուն նոր, պղպչուն ծրար մը կը բանար մեզի, որ մենք երէկինէն քիչ մը աւելի արագ ու խանդավառ սիրով մը վերջացնենք մեզի բաժին հանած աշխատութիւնը.

Գիշերը կէս չեղած տակաւին, խճէճի ահագին ըլուր մը կը լմնցնէինք, Մամին երբեմն, թէև ուրիշ դրացի փոքրիներ ալ կ՛ունենար մեզի հետ, բայց մենք երեք եղբայրներ անոնց հինգին տասնին չափ գործ կը տեսնայինք, մենք որովհետև հոգիի սէրով մը կ՛աշխատէինք, անոնք մինչդեռ մի ո՛ր և է բանի փոխարէնով կուգային Մամիին ծառայութիւն մը ընել։ Տարիքը առած՝ բայց շատ ժիր կնկուկ մը ասա մամին, որ ինք մինակը սա չափ սեփական հոգ կը մշակէր, հարուստ էր, իր մեծ դժբաղդութիւնը այն, որ իր բոլոր գործերը ուրիշներու ձեռքով պիտի կատարուէին, իր կէնճ կէնճ տղաքը, իր կակաչ կարմիր հարսները ամենքն ալ ամենքն ալ հուրն ու ջուրը տարեր, ինքն ալ անոնց ետևէն մինչև կէս մէջքով գերեզման թաղուողն էր որ ողջ կը մնար տակաւին։ Օր մը ես ալ մեռնէի ու խալըսէի ասա տէրտերէն. ես քար կապայ եմ խածեր կ՛ըսէր, բայց մեր ինչո՛ւն պէտք որ անոր տէրտին տեսակները ուզէինք դիտնալ։ Մերը այն ծրարները, Մամիին՝ սիրունիկ հեքիաթները, որոնց մէկուն կամ միւսին մէջէն ազուոր ազուոր բաներ մը կ՛ելլային անպատճառ, աղջիկ մը, որ արևին հետ կը մրցի, ան հովիւ ազան, որ կընէ չըներ, թագաւորին փեսայ կ՛ըլլայ, այն միւսը որ դէպի արևելք երկար ճանբորդութիւն մը կընէ, Արևին իր ցաւերը պատմելով՝ անկէ դարման կը խնդրէ ու կը յաջողի ալ։ Մեր ուզածները ահա, որ նոյն ատեն կը սիրէինք հաւտալ թէ՝ ամենքն ալ ապրուած ստոյգ իրականութիւններ են։

Մամին ալ արդէն մեզնէ ուրիշ կերպ չէր սպասեր։

Ուրիշ կերպ չէր սպասեր, իրաւ է, բայց ըսի՛ թէ մեր երեքներուս ալ ուզածը ու շատ փնտռածը թագաւորի մը ինչպէսն ու իրականութիւնն էր աւելի։ Մենք կը սիրէինք աւելի որ նա իր մեղր ու չաքար «կար ու չիկարին» ետևէն անպատճառ սանկ սիւսլի սալթանաթլի փառաւոր ծիրանաղգեաց մը դուրս բերէ, թագաւոր մը, որ մեր ալ խելքին պառկէր ու մօտերնիս անմիջապէս իրականութիւն մը շօշափէինք, աչքերով քիչ մըն ալ անոր պօյ պօսը տեսնայինք։

Թագաւոր մը որ իր տղան կարգելու համար քառասուն օր ու քառասուն գիշեր հարսնիք բռնել կուտայ, էժտէհէրի պէս ձիերով կը պտտի, ինք ու իրենները ոսկի կը հագնին ու մէկ կտորէ շողուն ադամանդով տունի մը մէջ կը բնակին։

Անհուն զօրութիւն մը ունի ան, հէնց որ մօրուքը չանչէ, լեռները ոտքի կ՚ելլան ու քաղաքներու վրայ կիյնան միայն շրթունք մը շարժելով կրնայ աշխարհքը կործանել։ Ու մենք պըզտիկներս անգամ մըն ալ կը կրկնէինք մեր հարցումները, ան ալ մա՞րդ է մեզի պէս Մամի՛, ճիշտ մեզի պէս քիթ բերա՞ն ունի։

Դրացի կնկուկը, իրիկուն մը, ա՛լ կերևայ լմնցած տեսնելով խճէճին դէզը, որուն մենք վերջին հատն ալ բամպակի վերածեր էինք, կամ կերևայ մեր հարցումներուն կարճ խօսքով վերջ մը բերելու համար, «Է՛հ, ի՞նչ գիտնամ, ըսաւ, օղո՛ւլ, ես ալ մէկէր տեսեր ե՞մ մի թագաւորը, թագաւոր մը վո՞վ տեսած կըլլի, ան մարդու չերվար, էրվայ ալ, մարդ անոր երեսին չիշխեր հայելու, հապա օր մը դուն . . .

— Հա՛, ես նորէն կըսեմ այնպէս, ան ալ մեր գեղին պզտիկ թագաւորը ըսել է, չէ՞ք տեսնար, անոր ալ հէնց հովը աշխարհք կը շրջէ, ան ինչ հրամանդոր ընէ, անիսէթ կատարուի պիտի, հէնց ըղունկին երեսը կը գրէ ու կըլլին բաները, թուր թֆէնկ ունի, իրենն է գեղը, գեղին հողն ու ջուրն ալ իրենն է, մենք ամենքս ալ ծառաները անոր, ո՞ր բերնի ընկեր է որ անոր առաջքը բերան բանայ, կամ ան խօսք մը ըսէ ու մէկը թէրս պատասխան մը տայ անոր։ Ան իր մարդերով գիշերներն ալ մեր դռուըներուն առաջքը կէրվայ, ու շատ հեղ ալ էրդիքներուն վրայէն կանցնի, ես ասա աչքերովս քանի՛ քանի՛ անգամ տեսեր եմ հանդիպեր եմ անոր որ գլոխը շիշ սիվրի քէչէ մը վրան ալ գայլի փօսթ մը առած կը պտտի, ոտքէն գլուխը փիր սիլա ու կրակ. կրակ ամենքը։ Հասկըցա՞ք մի, տղաքս, իմ գիտցածս այսչափ միայն, դուք միայն թէ՝ խելօք եղէք, անոր խոնախին առջևէն շատ մի անցնիք, անցնիք ալ նէ, աչուընիդ շատ փէնճէրէները մի՛ ձգէք, ես ձեզի կըսեմ որ դուք անոր դռան չուներուն ու չանձագտոց պիլէ քար քէսէկ մի նետէք, ձեզ անիսէթ մուժմէհէլ կենեն։

Ան իրիկունն անա Մամին ինչ հրաշէկ անուր մը կանցընէ մեր Ալիքին, ու մենք վարիկան մը իր քանդեցուն վերջինին չեչտոտվը ի՛նչ մութ բարդ խոհերով մեր հոգին թաղանուիլը կզգանք ու անոր չենք իշխեր անգամ շունչ հանել։

Մամիին մատանեղած այն գալըմ չանոգը, գեղին մեծ Աղան, որ հունաստանքան ալ մեր մօտը կոպրի ու մենք երեք պզտիկներ ա՛լ ամեն մանրամասնութիւնով կը հասկընայինք թէ՝ ո՛վ պիտի ըլլայ ան, որուն մէկ հրամանն ալ լեռները կը գողացնեն։

Ան իրիկունը աւելի սոսկալի յայտնութիւն մը, երբ այս կնիկը յանկարծ վեր կելլայ տեղէն ու իր սև գոգնոցին տակէն ծրար մը քակելով, մէջէն արիւնի լայն լերդ ցայտքերով կէտկիտուած շապիկ մը կը քաշէ, կը նետէ առջևնիս, ու առանց խօսելու վարկեան մը շեչտ մեր երեսին կը նայի, —աՀա ինչ, Մամի՛, ա՛ա ինչ ըսի կը ծեքծեքեմ ես աչքերս այն շապիկին վրայ ցայնցնելով— Դէ՛հ, գացէք տէ հասկցէք. կըսէ, տղա՛ք, գացէք տէ դուք ըլլէն անօրէնին մարիֆեթը հասկցէք, էն Աղան ապաննեց, գլխաւորիս շապիկն է սա, երուան տարի է որ հուքումէթը կը տանիմ, աչքերնին կը կոխեմ էս շապիկը է՛ս արիւնով, ու նորէն օգուտ չէրաց ու չիներ։ Ու վերջին խօսքը որ այս դժբաղդ այրին արցունքի մը մէջ կը հծծէ, դեռ մինչև հիմա ալ միտքս կը մնայ ու չեմ մոռցեր —«Ա՛խ, Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, վազը էս շապիկը պիտի հագնիմ գամ դէմդ, ան ատեն տեսնամ թէ՝ դուն ալ կոյր պիտի մնաս էն փաշին ու էն անօրէն դատաւորին պէս»։

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ

ՊՈԼԻՍԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԱՄԱՆԵՐԸ

«Ինչ որ աջ ձեռքդ տայ, պէտք չէ իմանայ ձախը»
[Քրիստոս Աւետարանի մէջ]

«Կիլիկիոյ սովեալներուն 20 ոսկի տուի»
[Ներսէս Վրդ., «Բիւզանդիոն»ի և «Մանզումէ»ի մէջ]

Ըսելիք չկայ Քրիստոսի արժանընտիր հետևող մըն է. Հաճընի առաջնորդ Ներսէս վրդ.ը, որուն շրջաբերական նամակը կարդացիք անշուշտ Բիւզանդիոնի և Մանզումէի մէջ, և եթէ հետաքրքրութիւնը ունենաք խմբագրատունները այցելելու, այդ նամակին պատճէնը պիտի գտնէք նաև Արեւելքի, Ժամանակի, Ազդակի, Զայն-Հայրենեաց զամբիւղներուն մէջ։ Կը զարմանանք թէ ինչո՞ւ բովանդակ Հայ ազգին ծանուցուած այս մեծագոյն բարեգործութեան առջև անտարբեր կը մնան Պոլսոյ պատրիարքը և Սիսի կաթողիկոսը ու չեն փութացներ իրենց օրհնութեան կոնդակները։

Բայց կատակը մէկդի։ Արդեօք Ներսէս վրդ. այս ազատ օրերուն մէջ ալ կ'ուզէ շարունակել այն կեղծաւոր դերը, զոր այնքան վարպետութեամբ խաղաց նախորդ բէժիմին ատեն։ Բայց այն օրերը շատ՝ունց անցան։ Այլ ևս խաբէական ու լալկան շարժուձեւերը կլլող չկայ։ Մանաւանդ թէ հրապարակագիրը գրաքննիչի ահեղ սպառնալիքը չունի այլ ևս իր գլխուն վրայ։ Ա՛լ ազատ ենք դիմակները պատռելու, կեղծաւորութիւնները ձաղկելու։ Ալէմտաղիի նախկին սիրերգուն, որ հիմայ Հաճնոյ առաջնորդ է, տակաւին չէ՞ կրցեր այս ճշմարտութիւնը հասկնալու։ Լաւ ուրեմն, մենք կը հասկցնենք իրեն։ Կիլիկեցի վարդապետն, Սուրբ Հոգիէն ներշընչուելով, փափաքեր է 20 ոսկի տալ սովեալներուն։ Ուրիշ ո՛ և է մէկը, այս գումարը տալէ ետք, պիտի սպասէր որ նպաստընկալ վարչութիւնը ծանուցանէր լրագրաց միջոցաւ։ Բայց Ներսէս վրդ. համբերատար մարդ չէ, մանաւանդ որ լաւագոյն առիթ մը կար, զոր պէտք էր շահագործել։ Ուստի կը խմբագրէ Մաքիավէլի մը գրչին արժանի նամակ մը, և մէկ քարով կը յաջողի քանի մը թռչուն զարնել։ Նախ ցոյց կուտայ որ ընդ ամէնը 45 ոսկի ունի, այսինքն աղքատ է և Հաճընի հայերը պէտք է որ լեցնեն իր քսակը, ինչպէս որ ըսել կ'ուզէ իր նամակին սա պարբերութիւնովը. «գարձեալ ժողովուրդէն է որ պիտի վաստակիմ»։ Երկրորդ՝ կը հասկցնէ թէ քրոջ աղայ մը ունի, որուն համար 450 ոսկի ծախսեր է։ Թերևս ասա է այն որբը, որուն համար վարդապետը դրամ կը հաւաքէր միշտ, շարունակ իր քարոզներուն մէջ յայտարարելով թէ «որբ տղաքներ կը նայի»։ Երրորդ՝ «ժողովրդէն վաստակածը ժողովուրդին կը վերադարձնէ» և չորրորդ՝ «բանտի և աքսորանքի մէջ...»ևն։

Այս վերջին երկու հատուածները շատ կարևոր հանգամանք մը ունին։ Վարդապետը տեսակ մը հաշուետուութիւն կ'ընէ, ժողովուրդէն առածը ժողովուրդին կը դարձնէ։ Լա՛ւ, քննենք իր հաշիւը։ Հայր սուրբը 12 տարի... աքսորանքի մէջ անցուց, այսինքն Սկիւտարի բարձունքին վրայ և Ալէմտաղիի մէջ բնակեցաւ։ Այդ ժամանակամիջոցին մէջ

Իր քրոջ որդիին ծախսեց	450	ոսկի
Սսեցի վաճառականի մը քով աւանդ թողուց	150	»
12 տարուան մէջ կերաւ ու խմեց	400	»
	1000	ոսկի

Կը հետևի ուրեմն որ հայր սուրբը «բանտի և աքսորանքի մէջ» շահեցաւ 1000 ոսկի։ Քննենք իր հասոյթի աղբիւրները.—

Ս. Կարապետ եկեղեցիի քարոզչութենէն առաւ, ամիսը 200 ղրշ.էն	284	ոսկի
Ուսուցչական պաշտօնէն, ամիսը 150 ղրշ.էն	216	»
	500	ոսկի

Այս գումարը իր աշխատութեան վարձքն է, հեղալ ըլլայ։ Անդին կը մնայ 500 ոսկի, զոր Հայր Սուրբը առեր է իբրև ժամուց են.։ Եւ որովհետև Սսեցի վաճառականը իրեն քով առանց թողուած 150 ոսկիին 105 ոսկին կլլեր և միայն 45 ոսկին դարձուցեր է վարդապետին, ուրեմն այս վերջնոյն քով կը մնայ 395 ոսկի, որուն 20 ոսկին սովեալներուն կուտայ այս անգամ և չի քաշուիր ըսելու «ժողովուրդէն վաստկած էի և ժողովուրդին կը վերադարձնեմ»։ Ո՛չ, Հայր սուրբ տակաւին ձեր քով կայ 375 ոսկի, զոր ժողովուրդէն վաստկած էք և ժողովուրդին չէ՞ք վերադարձներ։ Ինչ՞ու ուրեմն կեղծ խօսքեր կ՚ընէք։

Քանի մը խօսք ալ «բանտի և աքսորանք»ի սա բանաձևին վրայ, որ այնքան շահաբեր եղաւ վարդապետին համար։ Աքսորին ի՛նչ ըլլալը գիտենք։ Հայր Սուրբը չէր կրնար Կիլիկիա երթալ և ստիպուած էր մնալ իր սիրական Սկիւտարին մէջ։ Իսկ բանտարկութեան ի՛նչ ըլլալը հասկցանք «Երեք գիշեր Եբլտըզի մէջ» վերնագրով շարք մը յօդուածներու շնորհիւ, զոր հրատարակեց Բիւզանդիոն, Ներսէս վրդ.ի ստորագրութեան ներքև։ Գործը երկիւղալի ցոյց տալու ճիգերուն հակառակ, տեսանք որ եղածը մեծ բան մը չէ, պարզ հարցաքննութիւն մը, առանց հետևանքի։ Եւ երևակայե՛լ որ բազմաթիւ խեղճ Հայեր, բանտի և աքսորանքի իրական տառապանքներու մէջ տուայտեցան և օր մը օրանց բերան չբացին ու չը պատմեցին մեզի իրենց իսկական ցաւերը . . . ։ Մինչդեռ ասդին Ներսէս վրդ.ի պէս կեղծ նահատակեալներ ամէն օր մեր գլուխը կը ցաւցնեն, երևակայական տառապանքներ յերիւրելով։

* * *

Ազգային ժողովի օրակարգին վրայ կը գտնուի երեսփոխան Վահան Թէքէեանի մէկ հարցումը կեդրոնական վարժարանի կամ աւելի ճիշտ այդ վարժարանին տեսչութենէն Հինդլեանի ձեռնթափ ըլլալուն մասին։

Ինդիրն ըստ երևոյթին շատ պարզ է, բայց իրականութեան մէջ քանի մը փոքր էնթրիկներ կը պատեն զայն, էնթրիկներ որոնցմէ բոլորովին անտեղեակ է ընթերցող հասարակութիւնը, պոլսահայ մամուլին պահած դիտումնաւոր լռութեան պատճառաւ։ Պատմենք դէպքերը իրենց իսկական գոյներով։

Ազատութիւնը ամբողջ ժողովուրդին մէջ նոր յոյսեր, նոր իղձեր ծնցուց Կեդրոնականի, մեր այդ «միակ» երկրորդական վարժարանին նկատմամբ և ասիկայ բնական էր, քանի որ ամէնուն ալ ծանօթ է նախկին ռէժիմին մէջ այդ կրթական յարկին ունեցած անկեալ վիճակը։ Այս իղձերը մասամբ իրենց պսակումը գտան, երբ «սահմանադրական» խնամակալութեամբ մը օժտուեցաւ դպրոցը։ Բայց տեսնենք թէ ո՛րքան սահմանադրական էր։

Խնամակալութիւնը բաղկացած էր այլազան տարրերէ որոնց մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէր Հայրենիքի նախկին խմբագրապետ Յ. Շահնազար, որ դեռ նոր վերադարձած արտասահմանէն կը խոստանար փայլուն գործունէութիւն մը ունենալ։ Խնամակալներու մեծագոյն մասը լաւագոյն սեպեց իբր եամախ ծառայել այդ մարդուն քով և իբր պատգամ ընդունիլ անոր բոլոր խօսքերը։ Յայտնի է թէ ինչ կ'ըլլայ այս վերաբերման արդիւնքը. կը կազմուի փոքրիկ բռնապետութիւն մը, որ ամէն մեղքիս վրայ «սահմանադրական» ըլլալու հանգամանքն ալ ունի։ Այս վիճակին չկրնալով հանդուրժել, և անզօր անոր դէմ մաքառելու, մէկ երկու խնամակալներ հրաժարեցան իրենց «անձնական գործերուն առատութիւնը» պատրոակ բռնելով։ Չկարծուի թէ մեր ըսածները ենթադրութիւններ են. նոյնիսկ հրաժարեալ խնամակալներէն մէկն ալ մեր ցոյց տուած պատճառով բացատրեց իր հրաժարումը։

Կազմուած այս ուղղութեամբ և ուժերով, խնամակալութիւնը գործի ձեռնարկեց։ Նախ իր դէմ գտաւ անողոք ստիպում մը, տնօրէնի մը անուանումը։ Բայց ո՞վ պիտի ըլլար տնօրէնը։ Շահնազար Պոլիս եկած էր Հայրենիքի հրատարակումը վերսկսելու համար, բայց նիւթական անդիմադրելի արգելքներ գտած էր իր դէմ, և ի վերջոյ ետ կեցած էր իր մտադրութենէն։ Շահնազար նախընտրեց Կեդրոնականի տնօրէն ըլլալ, քան թէ Հայրենիքի խմբագրապետ, մանաւանդ որ առաջինը պատրաստ որս մը կը թուէր իրեն, իսկ երկրորդը անառիկ բերդ մը։ Ըսել է տեսչութեան գլխաւոր (բայց ժողովուրդին համար անծանօթ) թեկնածուն էր Շահնազար, միւս կողմէ վարժարանին բոլոր ուսանողութիւնը, ուսուցչական մարմինը և նախկին սաները տեսուչ տեսնել կուզէին Հինդլեանը։ Խնամակալութիւնը ստիպուեցաւ համակերպիլ այս վերջիններուն և առաջին անգամ ըլլալով իր կամքին հակառակ տնօրինութիւն մը ըրաւ։

Հինդլեան իր ձեռք առաւ վարժարանին ղեկը, նախապէս խնամակալութեան հետ երկամեայ պայմանագրութիւն մը կնքելէ վերջ, որ իրեն իրաւունք կուտար վարժարանին կրթական գործերուն մէջ անկախ ըլլալ, կարեւոր խնդիրներու մէջ խորհրդակցելով խնամակալութեան հետ։ Հինդլեան իր այս իրաւունքին վրայ յենլով կազմեց վարժարանին ուսուցչական խումբը գլխաւորաբար անծանօթ տարրերէ։ Այս բանը շատերու դժգոհութիւն պատճառեց ու խուլ պայքար մը սկսաւ նոր ուսուցչական խումբին և նորընտիր տնօրէնին դէմ։ Պայքարը կազմակերպողներն էին լլխաւորաբար վարժարանին նախկին ուսուցիչներէն Նաթանեան և այլք որոնք դուրս ձգուած էին նոր ուսուցչական մարմինէն։ Ասոնց ինչ տեսակ ենթրիկան մարդիկ ըլլալը կը վկայեն ամէն անոնք, որոնք առիթը ունեցած են կեդրոնականի մէջ ճանչնալու զիրենք։ Այս

պայքարը, աւելորդ է ըսել, խնամակալութեան (իմա Շահնազարի) գործին շատ լաւ կուգար առիթ մը ստեղծելով տնօրէնը ձեռնթափ ընելու համար։

Պայքարը իր արձագանդը դտաւ նաև մամուլի մէջ։ Նախ Մանգումէ մէկ երկու յօդուածներ հրատարակեց, բայց խնամակալութիւնը չէր կրնար անոնց վրայ յենլով իր նպատակները գործադրել. պէտք էր որ պայքարը աւելի առաջ երթար։ Մանգումէէն վերջ Արեւելիք սկսաւ պայքարը. ասոնց տարբերութիւնը կը կայանայ սուսր մէջ թէ առաջինին մէջ գրողները իբր կեդրոնականի նախկին սաներ կրգրադէին խնդրով, իսկ երկրորդը իբր գործիք Շահնազարի։ Ու գեղեցիկ օր մին ալ Արեւելիքի մէջ հրատարակուեցաւ Մելքօն Կիւրճեանի նշանաւոր յօդուածը։ Յօդուածագիրը նախ կը յարձակէր տնօրէնին և նոր ուսուցիչներուն վրայ և յետոյ իր կողմէ թելադրութիւններ կ՚ընէր, ուսուցչական ընտրելիներ կ՚առաջարկէր։ Շաբաթ մը վերջ Կիւրճեան գրաբարի ուսուցիչ կարգուած էր և իր բոլոր թելադրութիւնները կատարուած էին։ Անմիջապէս վերջ իմացանք թէ Հինդլեան հրաժարած է։

Պատճառ։ Խնամակալութիւնը առանց Հինդլեանի կամքին Կիւրճեանը և իր ներկայացուցած անձերը ուսուցիչ կարգած էր, այսպէս ստիպելով զայն որ ձեռնթափ ըլլայ։ Հինդլեանի հրաժարականը ընդունուեցաւ, և այդ օրէն ի վեր տնօրէնի պաշտօնը կը կատարէ Շահնազար, որ չաբաթը չորս օր վարժարան կուգայ, ըստ քմաց վարելով զայն։ Գոնէ Հինդլեանէ աւելի լա՛ւ վարէր։ Շահնազար իր ոչ-պաշտօնական տեսուչի պաշտօնին ձեռնարկելուն պէս որոշեց կիրարկել վարժարանին բացման պահուն պատրաստուած կրթական ծրագիրը. այսպէսով ջնջուեցան անգլիերէնի, գերմաներէնի, երաժշտութեան, պարսկերէնի, արաբերէնի, եկեղեցական պատմութեան եւալն. դասերը որոնք այդ հին ծրագրին մէջ չկային և անոնց տեղ հաստատուեցան ուրիշ կարգ մը դասեր։ Արդիւնքը ստեղաւ որ աշխատելու եռանդը մարեցաւ աշակերտներուն մէջ։ Ապահովաբար եթէ բռնապետութիւնը 100 տարի տեւած ըլլար, Շահնազար 100 տարի առաջուան ծրագիրը պիտի ուզէր կիրարկել։ Վարժարանը սկսաւ տակաւ անկերպարան վիճակ մը առնել։

Այս միջոցին էր որ երեսփոխան Վահան Թէքէեան, թերևս տեղեկանալով անցած դարձածը, առաջարկեց հարցապնդում մը ուղղել Քաղաքական Ժողովին, թէ ինչու Հինդլեան ձեռնթափ եղած է և յաջողեցաւ օրակարգ անցընել խնդիրը։ Մտմտուքը առաւ Շահնազար. պէտք էր լռեցնել այս մարդը. որ կը պատնար արգելք ըլլալ իր դարձուածներուն։

Մէկ քանի օր վերջ թերթերու մէջ կարդացինք.

«Քաղաքական Ժողովը Կեդրոնականի խնամակալութեան հրաժարած անդամներուն տեղ խնամակալ ընտրեց Վահան Թէքէեան,

եալն. էֆ.ները»։

Գործը զարմանք պատճառեց մեզ. ինչպէս ամբաստանող մը կրնար իր ամբաստանած մարմնոյն անդամակցիլ. այս մասին տեղեկութիւն ուզեցինք Քաղաքական Ժողովի ծանօթ անդամներէն մէկէն.

— Աւելի արժանաւոր մէկը չգտա՞ք խնամակալ ընտրելու համար։

— Մենք անո՛ր համար նախապատուութիւն տուինք Թէքէեան էֆ.ի, որովհետև իմացանք որ խնամակալութեան այ փափաքած անձըն էր իմ: Չէ՞ մի որ ամէն մարմին համերաշխ տարրերէ պէտք է բաղկանայ . . .։

Այս խօսքերը ամէն տարակոյս փարատեցին մեր մէջէն. խնամակալութիւնը ուզած էր Թէքէեանը իր մէջ առնելով լռեցնել զայն...։

ՀԱՄՇԻՐԱԿ

Կրթասէրին Երեկոյթը

Անցեալ երեքշաբթի գիշեր, Հռիփսիմեանցին հանդիսասրահը գաղրած էր յեղափոխական պերճախօսութեան դաժան ու խըստամբեր լսարան մ՚ըլլալէ, և վերագտած՝ իր հին բարի օրերու, —որովհետև հին չար օրերն ալ իրենց բարի պահերն ունէին— աշխարհիկ փայլն ու տօնական չէնչող երևոյթը։ Իզմիրահայ հայլայփը իր գրեթէ ամբողջութեամբ համախմբուած էր հոն։ Իգական սեռը իր մեծամասնութեամբ և իր հմայքոտ ներկայութեամբ կ՚տիրապետէր։ Արդուզարդի արտասովոր և ուշագրաւ չափաւորութիւն մը։ Հաղիւ լանջքի ու թևերու մէկ քանի խորհրդապահ հոլանութիւններ։ Ատոր փոխարէն՝ եթէ ոչ առատութիւն մը՝ դէթ բաւական թիւով կանացի աչքառու —երբեմն չքեղ— սիլուէթներ, որոնք պիտի արդարացնէին Իզմիրցիին հպարտութիւնը՝ հայկական գեղեցկութեան ամենէն նրբացած տիպարին հասած ըլլալուն։

Երեկոյթը սկսաւ ժամը 6,30ին, նուագահանդէսով մը, որուն առաջին հրապոյրը կազմեցին օրիորդներ Պէաթրիս և Մաթիլտ Մկրտիչ, առաջինը դաշնակի վրայ և երկրորդը ջութակի՝ վարպետ ջութակահար Պ. Ֆուսքօի ընկերակցութեամբ Պրակայի Légende Volaqueին մէջ։ Դեռատի օրիորդ Արտքսի Յ. Իփլիքճեան՝ Նալպանդեանի երազին արտասանութեանը մէջ թովանք մը եղաւ, իր փոքրիկ շնորհալի անձին և իր չեշտերուն ու ժեսթերուն համոզուած ու սրտաչարժ թախանձանքովը։ Օրիորդ Լ. Եաքուինթօ, ծանօթ դաշնակահարուհի, Պէթովընի 45րդ սօնաթը նուագեց՝ Վիւրթիւօզի ջղուտ ու տիրական ճարտարութեամբ մը և հանդիսա-

կաններու բուռն ծափերէն հրաւիրուած՝ զարկաւ ուրիշ կտոր մ՝ալ։ Օր. Ֆ. Ա. Կոստանդեան՝ Մասընէի Սէնթ Թէրէզ բրին երգեց, նուաղկոտ ու զգայնամոլ երաժշտութեան վարպետին արժանի անկեղծութեամբ մը և բուռն ծափերէ կրկին լեմ հրաւիրուելով՝ Նինի, Նինէթ, Նիսոնը երգեց Բոլէթ ա՝Արդիի տրտում վերյուշումներ արթնցնելով։ Օր. Պէաթրիս Մկրտիչ դաշնակի վրայ երկրորդ անգամ հմայեց ներկաները Պէթովընի 5րդ սօնաթը նուագելով՝ Պ. Ֆուսքօի վարպետ ճպոտին ընկերակցութեամբը։ Նուագահանդէսը վերջացաւ Ս. Թադոսեանի Էլտօրատօ համերգով, որուն մասնակցեցան օրիորդներ՝ Վ. Անտոնեան, Վ. Դասպարեան, Հ. Հարենց, Մ. Մաղազաճեան, Թ. Մաղաքեան, Մ. Փափազեան, Գ. Փանոսեան, Ֆ. Ա. Կոստանդեան, Յ. Յ. Իփլիքճեան, Պ. Մկրտիչ, Ա. Մսերեան, Ի. Մաղազաճեան, Մ Սիմոնեան։ Այն համերգը զոր նոյնինքն Պ. Թադոսեան կ՝վարէր, նորութիւն մըն էր և խիստ հաճելի ապաւորութիւն մը թողուց ներկաներու վրայ։

Հանդիսաւորահը եռուզեռ մը ստացաւ պահ մը, երբ աթոռները կ՝վերցուէին պարի կրկէսը պատրաստելու համար։ Ամենքը ոտքի վրայ էին, համակիր խումբեր ձևացնելով և գիրար խաչաձեւելով։ Պարահանդէսը մեծ թափով մը չսկսաւ, բայց հետզհետէ ոգևորուեցաւ և տևեց առաւուան մինչև ժամը 2։

Կրթասէր Ընկերութիւնը հոգածու խնամքով մը ամեն բան լաւագոյն կերպով կարգադրած էր։ Մէկ խօսքով հանդէսը Կրթասէրինն էր։

ՀԵՐՔՈՒՄ

Տիար Մարգար Խ. Էքիզլէր կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել թէ Տիար P. Quillardի Իզմիրի մէջ ըլլալիք ընդունելութեան՝ Կարգադիր Մասնախմբին իբր անդամ նշանակուած է առանց ինքը այդ մասին ո և իցէ տեղեկութիւն մը ունենալու։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունած է հետևեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Լ. Պալեօզէ 1/2 ոսկի, Ղուկաս Եսայեանէ 14 օխ. ձուկ (քէֆալ), Տիկին Արմենակ Կստանէ 10 արշին քապոթ, Տիկին Սանուհի Յովհաննէս Աբրահամեանէ 1 կաթսայ մատաղի ջուր, Միհրան Ս. Իփլիքճեանէ 77 օխ. բաթաթէս, Տիկին Յարութիւն Նէվշէհիրլեան և Տիկին Յակոբ Միքայէլեան իրենց հանգուցեալ մօր Այրի Տիկին Գաեանէ Տամկաճեանի մահուան քառասունկին առթիւ 40 հատ հաց 20 օխ. Հաճի Յովհաննէս Բարսեղեանէ 50 հատ հաց 25 օխ։

ԵՕԹՆԵԿԻ ԼՈՒՐԵՐ

ՔԱՂ. Ժողովն իր վերջին նիստերէն միոյն մէջ ձեռնարկած է Դատաստանական Խորհրդոյ մը ընտրութեան. աշխարհական անդամներ ընտրած է հետեւեալներէ՝ Տեարք՝ Գ. Խորասանճեան, Մ. Գալբաճեան, Յ. Պասմանճեան և Բարսեղ Կիւլպէկեան, միայն կ'զարմանանք որ Քաղ. Ժողովն ինչպէս նկատողութեան չառներ Թէ Քաղ. Ժողովոյ անդամներն չեն կրնար միևնոյն ժամանակ տարբեր համարատու խորհուրդներու ևս անդամակցութիւնը կատարել, ինչպէս կը տրամադրեն Սահմանադրութեան 47 րդ յօդուածին 4 և 5րդ. պարբերութիւնները։

ԻԶՄԻՐԻ Ազգ. Հիւանդանոցի շուրջ բաւական ժամանակէ ի վեր աղմուկներ կ'շրջին, և անոր բժշկական մարմնոյն ու Հոգաբարձութեան դէմ յարձակումներ տեղի կ'ունենան։ Ոմանք զայն սպանդանոցի վերածուած գտնելու չափ առաջ կ'երթան, այլք անոր մատակարարութիւնը քննադատութեան առարկայ ընելու կ'ախորժին, իսկ ուրիշներ զայն վարող Հոգաբարձութեան ժամ առաջ հրաժարումին լուրը ստանալու անհամբերութեամբ կը տոչորուին, կարծելով որ ներկայ հոգաբարձութեան անդամները իրենց շրջանին լրանալէն յետոյ ալ պիտի խնդրեն պաշտօնի վրայ մնալ, մինչդեռ անհամբերութեամբ Մարտ ամսուն կ'սպասուի, որպէս զի Հոգաբարձութիւնը իր տարեկան տեղեկագիրը պատրաստէ, նախորդ Հոգաբարձութեանց ելևմուտքի հետ բաղդատական ցուցակները հասարակութեան աչքին առջև դնէ և խիղճը հանդարտ՝ պաշտօնախնդիրներու Ծողու այդ հաստատութիւնը վարելու հոգը։ Տօք. Ս. Սպարթալը իր հրաժարականը տուած է, և իրեն յաջորդ կարգած է Տօք. Ա. Խաչատուրեան, իսկ վիրաբուժական վերին հսկողութիւնը առժամապէս ստանձնած է Հոգաբարձ. Ատենապետը Տօք. Ճէլէպ։ Քաղ. Ժողովը իր օրակարգին մէջ անցուցած է հիւանդանոցի խնդիրն, սպասենք ուրեմն անոր որոշումին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամակիցներէն Ֆրանսացի Տիար Բ. Քիյեան անցեալ ուրբաթ օր Կ. Պոլսէ քաղաքս ժամանեց Ֆրանս. շոգենաւով։ Ընդ առաջ գացած էին զինք ընդունելու բաւական թիւով ազգայիններ։ Տիար Բ. Քիյեան շաբաթ երեկոյ ատենաբանութիւն մը ըրաւ Սբ.Սիրնի Քլիւպի մէջ, Կիրակի օր խօսեցաւ Ս. Ստեփաննոսի ամպիոնէն, իսկ նոյն օրը կէսօրին ներկայ գտնուեցաւ Քիւմէր Թալաի մէջ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթին, ուր ներկայ գտնուեցան բաւական թիւով Հայեր։ Ինչպէս կ'տեղեկանանք Տիար Բ. Քիյեան և իր տիկինն պիտի մեկնին այսօր դէպի Սեվանիկ։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ չորեքշաբթի գիշեր տեղի ունեցաւ Պաքրճեան եղբարց տան մէջ հարսանեաց հանդէսը Տիար Զարեհ Ն. Պաքրճեանի, Ազնիւ Սր. Վասիլաէ Գ. Պուպլի հետ։ Պսակի արարողութիւնը կատարեց Իզմիրի Առաջնորդ Գեր. Դուրեան Սրբազան շրջապատեալ տանտիրէց քահանաներէն, կնքահայրութեամբ Տիար Հրանտ Պաքրճեանի։ Խուռն երկաեռ բազմութիւն մը ներկայ կ'գտնուէր հանդէսին, ուր կ'երևէին նաև պաշտօնական անձնաւորութիւններ, Աւստրիոյ հիւպատոսը և փոխհիւպատոսը, արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ Ֆուատ պէյ, Պարսից հիւպատոսը, Իտալիոյ հիւպատոսը, ինչպէս նաև հայ ականաւոր անհատներ, փաստաբաններ, ծանօթ բժիշկներ ևն. ևն։ Իգական սեռը իր ճաշակաւոր արդուզարդովը ալ տեսնելի կ'տալիս հարսանեաց հանդէսին փայլը, և կ'արտացոլացնէր սիրուն Տիկիններու և Օրիորդներու գեղն ու շնորհը։ Պսակի արարողութենէն յետոյ այնքան ոգևորութիւնը տիրած է որ հարսնևորներն հրաժեշտ առած են առաւօտեան ժամը 4 30 ին։ Շաբաթեայ փրփրուտ գաւաթներ պարպուած են անընդհատ նորապսակ ամոլին կեն։ Իմացուցինք իր շնորհակալութիւնները կ'նորկայէ նորապսակ ամոլին Տէր և Տիկին Զարեհ Պաքրճեանի, Պաքրճեան-Պուպլի, Թագւորեան, Աղազարեան ընտանեաց և պարագայից՝ այս ուրախ առթիւ։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ

ՊԷՏՐՈՒԹԷՆ կը գրեն մեզ.— Տեղւոյս Հայ տիկինները ընդհանուր հանգանակութեան մը ձեռնարկելով ի նր. պատս Հայ սովեալներու 14X4 դրշ. հաւաքելով ղրկեցին 5 Օսմանեան ոսկի Կ. Պոլիս Իզմիրեան Սրբազանին և մնացած դրամով ֆանէլա և ուրիշ տեսակ կերպասներ ծախու առնելով 83 կտոր նոր շապիկ վարտիկ և էնդարի ֆիստան կարելով և 250 կտոր ալ գործածուած հանդերձներով միասին Հալէպի ճամբայով մինչև Մուշ ղրկուեցան բարեսիրա վանառականներէն Տիգրան էֆ. Գալէմքերեանի միջոցաւ։

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

ԾԱՆՕԹ գրագէտ Տիար Երուանդ Օտեան անցեալ շաբաթ օր այցելեց քաղաքս և նոյն օրն մեկնեցաւ դէպի Կ. Պոլիս։

Խրագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, ՈՐԴԻ + Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ROYAL EXCHANGE ASSURNACE

FIRE LIFE

A. D. 1720

C. WHITTAL & C°

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԷՆՃ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720ին **Ի ԼՕՆՏՕՆ**

Գոյք ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. ոսկի վճարեալ ապահովագրեալներու 2720է 42,000,000 Անգլ. ոսկի։

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռօյալ Էքճէնճ Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ ամեն տեսակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկեերութեան սկզբունքն է վնասուց անմիջական և արդար հատուցուս

Երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց հ[illegible]ար յատուկ զեղչ մը կ'տրուի։

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1° *Ամբողջ կեանքի տեւողութեան վրայ.*
2° *Խառն Ապահովագրութիւն*
3° » » *եւ կրկին դրամագլուխ*
4° *Տղոց օժտի դրամագլխովայլ եւ այլ պայմաններով.*
5° *Ընկերութեամբ ապահովագրութիւն*

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալնեմու Զմիւռնիոյ և շրջակայից ի Ֆրանկաց թաղ գրասենեակները

C. WHITTALL & C°

Փոխ—Գործակալ *քննիչ պատուիրակին* **C. O. OSCAN**

ՋԱՐԵՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

THE GRESHAM

"ԿՐԷՇԱՄ",

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1848ԻՆ

Գոյք Ընկերութեան	Ա. Ո.	*9014,532*
Տարեկան հասոյթ	» »	*1,438,659*
Վճարուած գումարներ	» »	*20,474,666*

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՆՏՈՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոնները մէ նաւանդ 24 բբ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ՝ներկայենք, բով «Ընկերութիւնը կ՝ընդունի Օսմանեան դատարաններու վճռներն ո՛և է տարբերութեանց առջև։

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն-

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹԱԼ եւ Ընկ.

C. WHITTAL & C°

Էնթէրնասիօնալ

(L'Internationale)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏԻՒՍԷԼՏՕՐՖ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ կ՝ընդունի, ամեն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպաստաւոր գիներ բով և պայմաններով։

Իզմիրի ընդհ. ներկայացուցիչը

Ա. և Ա. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Լօքալ կոստանդ Սիւմիտսեան թիւ 11, 12, 13

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ ՁԱՌԱՆԱՌԹԻՒ ԷՔԼԷՐ

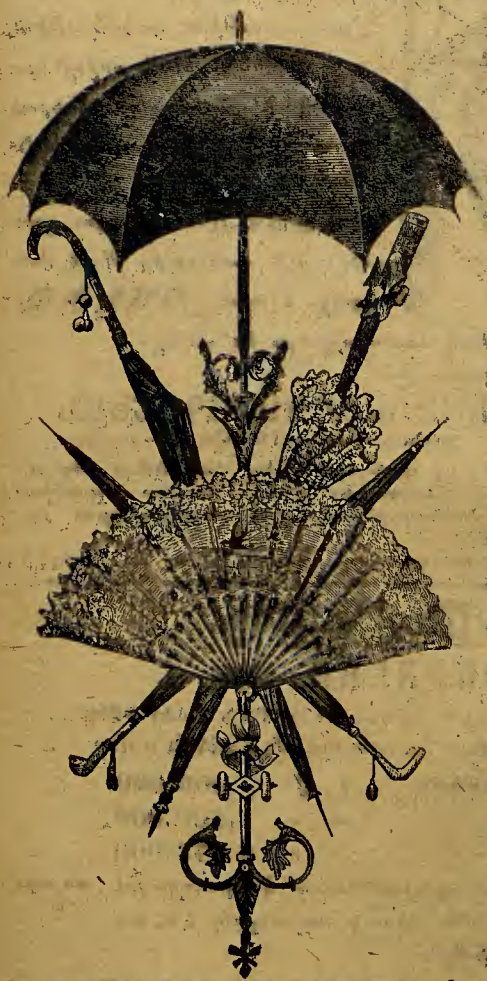

ցույցդրած է կանանաց համար, գոյնզգոյն, դիմացկուն ու ճաշակաւոր հովանոցներու հիանալի զանազանութիւն մը, հովանոցներ՝ որոնց շքեղութիւնը ու կատարելութիւնը ԿԸ ԳԵՐԱԶԱՆՑԵՆ նոյն իսկ ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ·

☞ ԵԿԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ

ու վստահ եղիք թէ նոյն իսկ ձեր ամենէն դժուարահաճները պիտի գոհանան ամէն տեսակէտներով, — Նրբութիւն· Նորութիւն, Ամնութիւն,

ԷՔԼԷՐի

մօտ պիտի գտնէք նոյնպէս, Հովահարներ որոնք դեռ վերջերս ստացած է, Պայուսակներ, Հեռադիտակներ, Ջեռքի կողովներ, Գաւազաններ, զարդարանքի առարկաներ են. են.

Գաւառի գնողներուն հաւար ☞ "ԷՔԼԷՐ"ին հասցէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

Շիշէնիլէր Փողոց — ԻԶՄԻՐ

ՕՄԷԿԱ

ՏԻԵԶԵՐԱՀՌՉԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

ԵՎՐՈՊԻՈՅ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848ԻՆ

ՕՄԷԿԱ ՈՍԿԻ, ԱՐԾԱԹ, ՆԻՔԵԼ ՊՈՂՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԿԱ *Մեծագոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն։*

ՕՄԷԿԱ. — *Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են՝ Ճշդապահութիւն, տակաւնութիւն և Նորոգութեան դիւրին միջոցներ։*

ՕՄԷԿԱ *Դիւրամատչելի գիներով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են։*

ՕՄԷԿԱ *Ամէն մարդու գրպանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է այս։* **ՕՄԷԿԱ.**

Ճանաչելի, անթերագտելի միակ ժամացոյցներն են սոոնք։

Դիսել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Զուխաֆ-պէկ էֆէնտի թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մթերք մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արանց եւ կիներու համար։ Շղթաներ գոհարեղէններ, ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ։

Ցանձնարարութիւնք փութով եւ պատուաւոր կերպով կը կատարուին։

ՆՈՐԹՋԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՀԻՆԵԻ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Ս.	3,000,000
Տարեկան հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպաստաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամէն տեսակ ապրանքներ եւն. եւն.։

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ՀԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ

Ֆրանկաց քաղ, Բասամ Սթուրցուլեկեր

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՍԵՓ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՊՈՒԼՕ ԵՒ Ը՝Ն.

ՍՏԱՑԱԾ Է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փողկապներ, Շապիկներ, Օձիկներ, Գուլպաներ, Գլխարկներ եւն. եւն.:

Իսկ կանանց բաժնին համար, Զգեստներ, նորաձեւ տեսակներ, Վզնոցներ, Էշարբներ, Ժապաւներ եւն. եւն.

Տօները և (Occasion)*ները վաղեմի* Ժ. ՏԱՎԷՐՕՆԻ *եւ* ԸՆԿ.

Այժմ **ԳԱԼՓԱԳԵԱՆ — ԿԻՒՐԻՒՆԼԵԱՆ**

Տօներու առթիւ մեր հագուստեղինաց հարուստ և ճաշակաւոր մթերքը որ վերջերս ստացանք, յատաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻՆ սկսեալ անմրցելի գիներով պիտի ծախուին:

Յ. Գ.— Ամէն ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրեր Մեծ վաճառում (Sale) *ապրանաց մասնաւոր տեսակի մը վրայ խիստ զեղչեալ գինով:*

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ "Ա. ՄԱՄԼՈՅ"

ՏԱՐԵԿԱՆ	50 ղրշ.	12 ֆր.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	25 »	6 »

ՀԱՏԸ 40 փարա

Հասցէ՝

م. ماموریان مخدومی — ازمیر

« آر. ولیان مامول » غزتهسی صاحب امتیاز ومدیر مسئولی

M. Mamourian Fils — Smyrne

ԲԱՑՈՒԱԾ Է 1909 *ԹՈՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ*

ՀՈՎԻՒԷ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

ԱՐԴ. ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

Տարեկան . . 4 *ռուբլի:* *Կէս տարուան* . . 2 *ռ.* 50 *կ.*

Ապառիկ բաժանորդագրութիւն Չի ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Դիմեն՝ Թիֆլիզում՝ Rédaction «Hovive», Tiflis, Caucase, Russie.

HYGIÈNE BEAUTÉ

CRÈME SIMON

Վայելչասէր Կիները

ՈՐՈՆՔ ՆՈՒՋԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՄԵՄԱՐԻՏ

ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՀՆԱՐՈՒԱԾ 1860

ԱՄԵՆԱՀԻՆ

ԳԵՂԵՑԿԱՑՆՈՂ ՔՐԷՄԸ

☞ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ —

— ԴԵՂԱՐԱՆՆԵՐՈՒ — ՀՈՏԵՂԻՆԱՑ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ —
— ՊԱՋԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ —

ԳՆԵԼՈՒ ԱՏԵՆ Լաւ Ուշադրութիւն Ընել —
— ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԻՆ եւ Մերժել
ԿԵՂԾ ԱՐՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ —

ԲՐՆՁԱՓՈՇԻ
ՍԻՄՈՆ
ԱՌԱՆՑ ՊԻՍՄՈՒԹԻ

ՕՃԱՌ
ՔՐԷՄ ՍԻՄՈՆ
ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ՄԱՔՈՒՐ

☞ Ժ. ՍԻՄՈՆ -- ԲԱՐԻՋ ☜